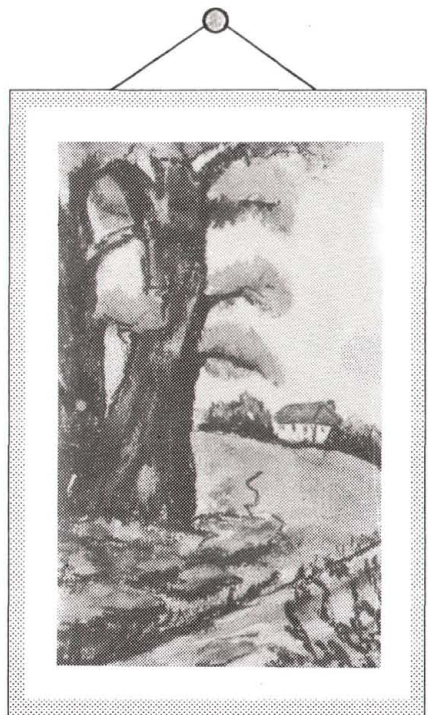
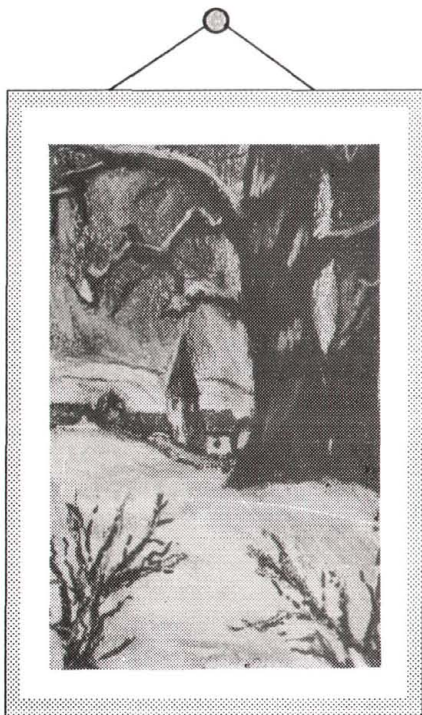

A decorative border in a light green color frames the page. It features two classical columns on either side, supporting an archway. The archway contains the main title. The columns are adorned with intricate carvings and floral motifs. The background of the page is a solid, darker green.

könyv
könyvtár
könyvtáros

1997
május

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1997. május

Tartalom

Bemutakozások

Poprády Géza	3
Biczák Péter	3
Borostyániné Rákóczi Mária	4
Kenyéri Kornélia	5
Győri Erzsébet	5
Sz. Nagy Lajos	5

Könyvtárpolitika

Nagy Attila–W. Péterfi Rita: „Nemzeti könyvtár és/vagy nemzeti tanulószoba?”	7
Ottovay László: A mi válaszuk: nemzeti könyvtár, sokrétű feladatkörrel	18
Lukáts János: Útjelzőkövek és világítótornyok avagy a magyarországi nemzetiségi könyvtárügy múltja, jelene és jövője	21
Vajda Erik: Megújul a könyvtári szabványosítás. A szabályzat... ..	30

Extra Hungariam

Tószegi Zsuzsanna: A Mitterand Könyvtár születése	36
--	----

Könyv

Lipócziné dr. Csabai Sarolta: Ezeregy könyv	42
Az ország legnagyobb könyvkereskedelmi bolthálózata	47

História

Rózsa György: Ahogy lehet(ett) 6.	50
Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hírei	52
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	53

E számunk illusztrációit Varga Béni székelyudvarhelyi képzőművész munkáiból válogattuk.

From the contents

Attila Nagy: „National library and/or national study room?” (7);
László Ottovay: Our response: national library with wide-ranging tasks (18);
János Lukáts: Problems of the libraries serving national minorities (21).

Cikkeink szerzői

Lipócziné dr. Csabai Sarolta, a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola oktatója;
Lukáts János, az OIK osztályvezetője; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője;
Ottovay László, az OSZK főosztályvezetője; *Rózsa György*, az MTA Központi Könyvtára ny. főigazgatója, *Tószegi Zsuzsanna*, az OSZK osztályvezetője;
Vajda Erik, az MKE elnöke; *W. Péterfi Rita*, az OSZK KMK munkatársa

A szerkesztőség címe és telefonszáma megváltozott!

Mostantól címünk:

Budapest, I. Budavári Palota F épület (4. szint, 438. szoba)

Postai címünk: 1827 Budapest

Telefonjaink: 156-8521
175-2094 (Győri Erzsébet)

Szerkesztőbizottság:

Poprády Géza (elnök)

Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
dr. Skaliczki Judit

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 156-8521

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Köznevelési Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 97.124

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Bemutakozások

A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros júniusi számában, annak ürügyén-okán, hogy féléves volt a lap, egy rövid írásban megpróbáltam összefoglalni, kinek, mit és hogyan szeretnénk nyújtani a lappal.

Akkor ezt a szerkesztő bizottság elnökeként tettem. E tisztséget rotációs alapon töltik be a szerkesztő bizottság tagjai, egy-egy évre szól ez a megbízás. A forgatószerkezetbe porszem került, akadozni kezdett, így következhetett be, hogy noha nem telt el öt év, újra engem ért az a megtiszteltetés, hogy a megújult szerkesztő bizottság elnöke lettem.

A négy évvel ezelőtti szerkesztőségből és szerkesztő bizottságból ketten maradtunk: Vajda Kornél és én. Így feljogosítva érzem magam, hogy idézzem a négy évvel ezelőtti számból, kinek szánjuk a lapot: „A könyvtárosoknak: a közművelődési-, szak- és tudományos könyvtárakban dolgozóknak egyaránt, a falusi könyvtárosoktól az egyetemi könyvtárosokon keresztül a nemzeti könyvtár munkatársaiig mindenkinek. A könyvtáros elnevezésbe beleértjük az információs szakembereket is, bár a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros nem informatikai szakfolyóirat. Tudjuk, hogy van a szakmának országos történeti, elméleti, műszaki, híradó jellegű lapja.”

Az előfizetési nyilvántartással kapcsolatos problémák ellenére több mint 700 előfizetője van a lapnak 1997-re. Ez azt jelzi, hogy szükség van egy színvonalas, átfogó, az egész szakmának szóló folyóíratra.

A szerkesztő bizottság és a szerkesztőség új tagjainak elképzelései alapján bízom benne, hogy ilyen lap lesz a 3K.

Poprády Géza

*

Bevallom, nem egykönnyen álltam kötélnek, amikor Ottovay László felkért, vegyek részt a 3K szerkesztőbizottságának munkájában. A húzódozásomnak oka volt: egy Phare program munkálatainak kellős közepén vagyunk, eközben lejárt az igazgatói mandátumom, s most folyik a pályázati eljárás, de több könyvtárral közösen egy képzésen is dolgozunk, egyszóval van feladatom bőven. Mégis igent mondtam végül, mert az önkormányzati könyvtárak napjainkban hatalmas változást élnek át, s úgy vélem, e változást a 3K kiválóan tudja segíteni. Sietek gyorsan leszögezni, miután a megbízást a könyvtárosok egyesületétől kaptam, így igyekszem az egyesületet, tehát valamennyi könyvtártípust képviselni a szerkesztőségben, de kérem, bocsássa mindenki meg nekem, ha a szívem egy kicsit jobban húz az önkormányzati könyvtárakhoz, vagy ahogy ma gyakran nevezük őket: a közkönyvtárakhoz. Ennyit az előzményekről és a magam mentiségére.

Mit gondolok a lapról és hogyan kívánom segíteni a szerkesztőség munkáját? Amikor a központi szolgáltatásokról szóló véleményeket összegeztem, egyik fon-

tos elemnek tartottam akkor is és tartom most is a színvonalas könyvtári szak-sajtó megjelentetését a szakma informáltsága, belső fejlődése, öntudata érdeké-
ben. A Levelező/lap az eseményekről szóló információk, a viták terepe, a Könyv-
tári Figyelő a szakmai tanulmányok, a mélyebb összefüggések feltárásának, elem-
zésének lapja.

Hol a helye a lapok rendszerében a Könyv, Könyvtár, Könyvtárosnak? Azt hiszem, az egyik legnehezebb feladatra vállalkozott, hiszen nem könnyű a két „műfaj” között a saját helyét megtalálni. A legegyszerűbb, ha a laptulajdonosok köréből, illetve a lap címéből indulunk ki. Foglalkozzon a lap a könyvtárpolitika kérdéseivel, s nem tartom gondnak, ha továbbra is leközi fontos könyv-
tárpolitikai dokumentumokat, hiszen így válnak azok széles körben ismertté. Ad-
jon hírt a könyvtári közéletéről, annak minden fontos eseményéről, mert az in-
formáltság, tájékozottság tapasztalataim szerint, nagyszerűen segíti a hétköznapi
döntéseket, a fenntartóval vívott csatákat. Adjon hírt a könyvtárakban folyó
szakmai munkáról, kísérletekről, más könyvtárak számára is jól adaptálható kez-
deményezésekről. A szerkesztőség kiváló gondolatának tartom, mert a lap címe
is sugallja, hogy adjon hírt a 3K fontos könyvekről, vagy más formátumban meg-
jelenő dokumentumokról, segítse a könyvtárosok tájékozódását. A jó kereskedő
sem nélkülözheti az anyagismeretet, hát még a jó könyvtáros, a szellem munkása,
aki arra törekszik, hogy közvetítő legyen a félelmetes mennyiségű információ és
a releváns információt kereső polgár között.

Van tehát bőven feladata a lapnak, de egy dolgot minden jószándék, jóakarát
ellenére sem nélkülözhet: a munkájukról hírt adó könyvtárosokat, akik leírják
eredményeiket, netán kudarcaikat, okulásul a többieknek. Nos, ez az a gondo-
latkör, amikor kissé szegénylősen összehúszom magam a székben, mivel magam
sem tartozom a rendszeresen publikálók nem túl széles táborába. Mentségemül
egy szolgál: mint a Közkönyvtári Egylet elnöke nagyon sok kollegával találkozom
és beszélgetek, s e beszélgetések alapján tudom, tapasztalom, hogy nagyszerű
szakmai kezdeményezések vannak szerte a hazában. A Közkönyvtári Egylet igye-
kezett a tanácskozásain bemutatni ezeket a kezdeményezéseket úgy, hogy a mun-
kát végző kollegák beszéljenek róla.

Ehhez kapcsolódva következik az önmagamnak feltett kérdésre a válasz: sze-
retném úgy segíteni a szerkesztőség munkáját, hogy igyekszem rábeszélni a kol-
legákat, írjanak a munkájukról, tartsanak tükröt e mai világnak, higgyenek benne,
hogy jobb lesz az írásaik által is.

Biczák Péter

*

A szerkesztőbizottság munkájában az Országos Pedagógiai Könyvtár és Mú-
zeum küldötteként veszek részt. 1985-ben szereztem diplomát az ELTE BTK
könyvtár-történelem szakán, 1993-ban pedig az ELTE posztgraduális informati-
ka szakán. Öt éve dolgozom az OPKM-ben, tartalmi feltárással, a Magyar Pedá-
gógiai Irodalom c. bibliográfia készítésével, szakirodalmi adatbázisunk építésé-
vel kapcsolatos munkát végzek.

Borostyániné Rákóczi Mária

Miután a könyvtárak intézményi szervezete képviselőjében kapcsolódtam be a KKK szerkesztőbizottságának munkájába, természetesen azt szeretném, ha a középső „K”-ről – a könyvtárakról – szóló szakmai cikkek száma gyarapodna a lapban. Ehhez nem elegendő a szerkesztőség szándéka, több szerzőre is szükség lenne.

Szeretném, ha a folyóiratban több véleménycsere jelenne meg a könyvtárak jövőjét meghatározó aktuális szakmai és könyvtárpolitikai kérdésekről. Szándékosan nem a „vita” szót használom, mert úgy vélem, hogy a szakmai nézetek ütköztetése a valamennyiünket érintő kérdésekben csak az újságírói etika betartásával, a sajátunktól eltérő gondolatok tiszteletben tartásával történhet.

Kenyéri Kornélia

*

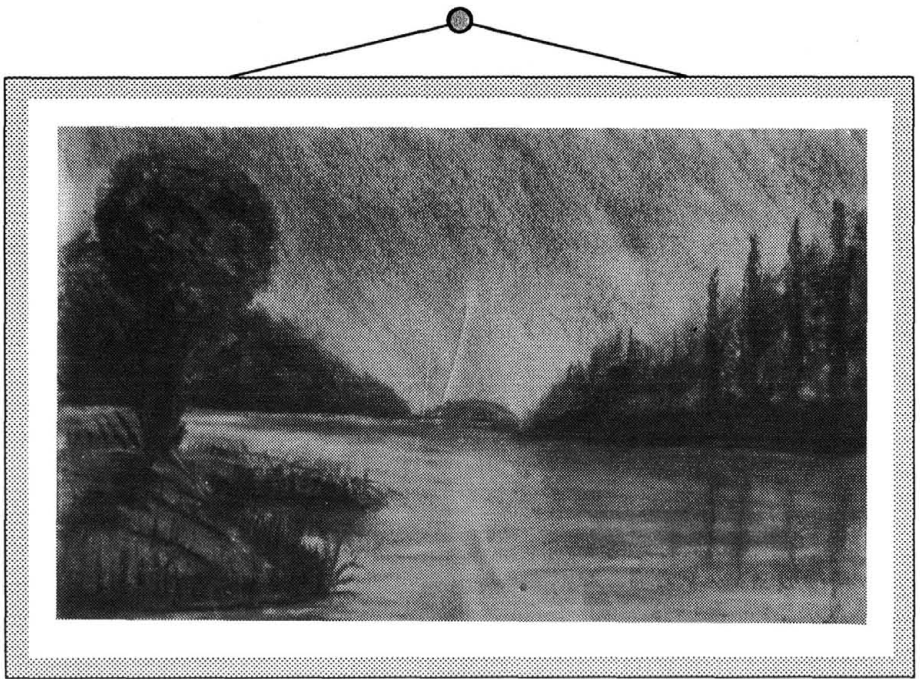
1955-ben a sajoszentszéki – akkor még egyszemélyes – könyvtár pályakezdő könyvtárosként úgy véltem, hírt kell adnom arról, ami ott történik, ezért rövid kis beszámolót küldtem A Könyvtárosnak. Azóta kísérem figyelemmel a lap, illetve utódjának közleményeit, hosszabb-rövidebb írásait. Ősi kínai mondás tartja: „Élj érdekes időkkel!” A 3K nem panaszkodhat, több mint érdekes éveket, akár hányatott esztendőket is mondhat magáénak. Ebben a gyorsan változó világban mégis ideje volna révbe érnie, megállapodnia, és olvasói örömeire és hasznára hónapról hónapra *idejében*, gazdag tartalommal megjelentetnie! Ezért vállaltam el a szerkesztőségi közreműködést, mert hiszek abban, hogy van mit mondanunk egymásnak, van vitatni való témánk is elegendő, de mindez csak akkor ér valamit, ha meghalljuk egymás szavát, ha figyelünk a másik érveire is. Egyaránt szeretnénk szólni kis és nagy könyvtárak munkatársaihoz, és véleményt cserélni szerteágazó szakmánk minden dolgáról. Ez természetesen Önök nélkül nem sikerülhet. Olvasók, akik szerzők is, oda-visszaható szövetségét szeretném erősíteni, szolgálni sok apró munkával – közös örömeinkre és épülésünkre.

Györi Erzsébet

*

Több, mint másfél évtizedes KMK-s múlttal társultam be a 3K szerkesztésébe ez év januárjában. Az eltelt néhány hónap arról győzött meg, hogy az olvasók *haragvó szeretete* veszi körül a lapot. A szeretetet a legkézzelfoghatóbban a majd hét és félszázra növekedett idejű megrendelés bizonyítja: a haragvást pedig (elegyen amazzal) a múlt évi zilált körülmények közepette elmaradt expedíciók stb. sürgető reklamációi. Amikorra mindezt olvassák, a harag e méregfogát minden bizonnyal sikerül már kihúznunk a reklamációk rendezésével, amelynek éppen most érkezem a véghajtáshoz.

A profillal, a lap tartalmával kapcsolatos óhajokat és „dörmögéseket” a könyvtári periodikumok közt számunkra fennmaradó térben igyekszünk kielégíteni, illetőleg „leszerelni”. Lényegi profilváltás nélkül, ám frissebb, naprakészebb közlésekkel, hírekkel és a szakmaiságukat megtartó, de olvasható-emészthető írásokkal próbáljuk követni vagy éppen előrejelezni a könyvtárpolitika és a könyvtári műhelymunka problémáit, s nagyobb teret biztosítunk a fontos köny-

vek bemutatásának is. Ennek érdekében azonban – mai világunkhoz illően – egy üzleti ajánlattal fordulok a könyvtáros társadalomhoz: ha már az új szerkesztőség ilyen készségesen igyekszik figyelembe venni a kívánságait, Önök is legyenek egy csöppet aktívabb cikkírók, főként pedig beszélgető- és vitapartnerei a lapnak. A kulturált, tárgyyszerű eszmecsere ti. nemcsak a folyóiratnak, hanem a könyvtárügy egészének hasznára lehet.

Sz. Nagy Lajos

Hirdessen a 3K-ban!

Áraink:

egész oldalas hirdetés:	15.000,- Ft + ÁFA
fél oldalas hirdetés:	7.500,- Ft + ÁFA
negyed oldalas hirdetés:	3.750,- Ft + ÁFA

A fentieknél kisebb terjedelmű hirdetések ára értelemszerűen az árnyuknak megfelelő.

„Nemzeti könyvtár és/vagy nemzeti tanulószoba?”

Az 1987 áprilisában szervezett magyar–angol szemináriumon, melynek témája a könyvtárosképzés volt, az előadók egyike: Margaret Redfern a hallgatók öntevékenységét, kutató munkára ösztönzésének módszerét az úgynevezett community profiling leírásával mutatta be. Az alapvető elméleti ismeretek egy részének elsajátítása után a II. évfolyam hallgatóit csoportokra osztva egy-egy könyvtár használóinak kikérdezésére, kérdőívek kiosztására, felvételére és az eredmények értelmezésére készítetik. Vagyis az általános szociológiai ismeretek mellé nyomban megszervezik a terepgyakorlatot is, ami kettős haszonnal jár. Részben a hallgatók elemi rutint szereznek a felderítő vizsgálatok megszervezéséről és lebonyolításáról (kérdőívszerkesztés, mintaválasztás, feldolgozás, értelmezés), másrészt a szóbanforgó könyvtár pontosabb képet szerezhet használóinak társadalmi hátteréről, az igények struktúrájáról.

Évtizede érdeklődéssel és egyetértéssel hallgattuk a nagy tekintélyű, nyugati kollegina szavait, hiszen ekkor már csaknem húsz éve létezett az OSZK KMK keretein belül az olvasáskutatási osztály, melynek feladata rendszeresen országos jellegű vizsgálatok végzése volt. Akkor is és azóta is hiányoljuk az angol képzési folyamatban visszatérő tevékenységek hazai megfelelőit. Elvértve lehet csupán tudomást szerezni hasonló jellegű, önvizsgálódási akciókról (Székesfehérvár: a nem olvasott folyóiratok számbavétele, Eger: a kérdések megoszlásának elemzése, FSZEK stb.). Miközben a könyvtárak sokkal gyorsabban növekedtek, mint a könyvbeszerzési keretek. Vagyis egyre kevesebb pénzről kellene egyre meggondoltabb döntéseket hozni.

*

A fentiek miatt is örömmel vettük tudomásul az OSZK főigazgatójának döntését: 1997. január 15. és 31. közötti csonka 3 héten (a vizsgaidőszak második felében) önkéntes alapon kérdőívek kitöltésére kérjük fel a könyvtárba érkezőket. A jelzett 15 munkanap alatt 607 kérdőív érkezett be, melyek összesített adatairól az alábbiakban röviden számot adunk, azaz kísérletet teszünk a használói szokások néhány jellegzetes vonásának felvázolásával, a könyvtárlátogatók csoportjait egy adott szempontból jellemezni, leírni. Egyébként a könyvtár használatának mértékéről csupán egyetlen adat: 1995 december 1-je és 1997 január 31. között 42 ezren keresték fel az OSZK-t.

A kérdések sorrendjében haladva elsőként az olvasójegy betűjelének megoszlását mutatjuk be két oszlopban. Az első adatsor a kérdőívekre vonatkozik, a második pedig az 1996-ben regisztrált 28.871 olvasóra. Mint látható az A és D

jelű kérdőívek száma a kutatók és a bölcsészek fokozott érdeklődését, elkötelezettségét jelzi.

		1996
A: kutató	14%	6,9%
B: nem kutató felnőtt	7%	29,5%
C: egyetemi, főiskolai hallgató	15%	35,1%
D: bölcsész	58%	28,5%
nincs válasz	6%	

Már az első adatsor is minden kétséget kizáróan igazolja a hétköznapi vélekedéseket: a nemzeti könyvtár, a város tetején, a nehézkes megközelítés ellenére is (sok erényének köszönhetően) főként egyetemi könyvtárként szolgálja döntően fiatal olvasóit.

Kissé árnyaltabbá válik a kép, ha a 2. és 3. kérdésre érkezett válaszok szóródását tekintjük át.

Az olvasó foglalkozása	
főiskolai vagy egyetemi hallgató	76%
egyéb	12%
főiskolai, egyetemi oktató, kutató	9%
középfiskolai tanuló	1%

Honnan verbuválódik a használók jó háromnegyede?

1. ELTE BTK + TFK	42%
2. PPKE	12%
3. vidéki egyetemek	7%
4. KGRE	2%
5. ELTE TTK	2%
6. ELTE Jog	2%

Ugyancsak 2-2% a BME, a BKE, de még a Budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem hallgatóinak aránya is. Az ELTE után második helyen a Pázmány Péter, harmadik helyen (7%) pedig a vidéki egyetemek Budapesten élő hallgatói következnek. 6% verbuválódik az összes egyéb (állatorvosi, gyógypedagógiai, műszaki) egyetemről és főiskoláról. Meglepően magas (20%) a nem válaszolók aránya.

A Miért jár az OSZK-ba? kérdést zárt formában tették fel:

kutat	50%
tanul	79%
művelődik	17%
egyéb	6%

Az első 3 válasz gyakorlatilag egymás szinonímájaként is felfogható. Emlékezzünk, a válaszolók mindössze 14 százaléka mondta magát kutatónak, miközben minden második könyvtárhasználó az ittlét célját kutatásnak minősítette. A hallgatók egy része nagy valószínűséggel nem csupán egy adott művet kíván kézbe venni, hanem inkább egy konkrét kérdés, feladat felderítéséhez, megválaszolásához keres (és feltehetően talál) irodalmat. Nyomatékosítsuk: a válaszolók negyötöde a tanulást jelöli a könyvtárlátogatás okaként, s ráadásul ez a szám szinte hajszálpontosan egyezik az olvasójegy betűjeleként megadott C+D (főiskolai, és egyetemi hallgatók + bölcsészek) összegével (73%).

A dokumentumok lelőhelyére vonatkozott a következő kérdés, s az arányok meglepően kiegyensúlyozottak. A válaszolók 41%-a említi saját könyvét, tankönyvét, jegyzetét, de 73% az olvasótermi állományt is használta (főként 1-2 kötet erjéig: 27%) s legtöbben (78%) a raktári állományt vették igénybe, itt ugyancsak az 1–2 kötetes kérések dominanciája volt a jellemző (28%).

A válaszok tükrében a gazdag olvasótermi választékot az esetek nagyobb részében a raktári kérések, kisebb részben az otthonról hozott dokumentumok egészítik ki. Mindössze 27 fő azoknak száma, akik csupán menedékként, csendes, nyugodt, biztonságos, tanulásra is alkalmas közegnek ítélve az OSZK-t, elegendőnek tartják a magukkal hozott dokumentumok olvasását.

A kérdőív következő tétele azt firtatta, hogy a hozzánk látogató olvasók más könyvtárakat használnak-e. A válaszolóknak több mint a fele (52,2%) alkalmanként, harmada (36,7%) rendszeresen, s mindössze tizede kizárólag a nemzeti könyvtárat használja.

Miért az OSZK-t részesíti előnyben? – hangzott a következő kérdés. Az olvasók döntő többségének, azaz egyötödének (21,9%) legfontosabb szempontja, hogy a nemzeti könyvtárban minden vagy csaknem minden fellelhető. Érdeemes megjegyezni, hogy gyakran találkoztunk a *minden megvan* megfogalmazásoknál olyan kiegészítésekkel, mint a *többnyire*, az *elvileg*, az *általában* vagy a *legnagyobb eséllyel*. Mint azt az utolsó, Észrevételek, javaslatok kérdésre adott válaszoknál láthatjuk, az olvasók elégedetlenségének, kritikai megjegyzéseinek egy része éppen az állományra, annak hiányos voltára vonatkozik. Ennek ellenére egy zaklattottabb, időhiányosabb (vizsga)időszakban, amikor minden óra drága, meghatározó tényező, hogy nem kell az egyetemi, kari vagy kerületi könyvtárak között „ingázni”, hanem létezik egy olyan hely, ahol majdnem minden megtalálható.

A válaszadók egytizedének (9,7%) kényelmi szempontjai vannak, amikor az OSZK-t választja. Ebbe a kategóriába az olyan válaszokat soroltuk, mint a: *kellemes a környezet, tágas a könyvtár, jó a világtítás, jó hangulatú, jó itt tanulni, csendes, kulturált hely*.

A válaszok 7 százalékán az olyan megállapítások osztoznak, amelyek a könyvtár közelségét (2,6%), a szabadpolcon kinn lévő sok könyvet (1,9%), a megszo-
szást (1,6%) vagy a gyors kiszolgálást (0,9%) tartják említésre méltónak.

Mivel az adatfelvétel vizsgaidőszakban történt, ezért fontos, hogy az év na-
gyobb részét kitevő könyvtárhasználati szokásokról is képet kapjunk. Ezt a célt
szolgáltatta a *Vizsgaidőszakon kívül is felkeresi-e könyvtárunkat?* kérdés. A megkér-
dezettek csaknem fele (48,7%) a szorgalmi időszakban alkalmanként használja
az OSZK-t, alig kevesebb mint fele pedig (41,2%) rendszeresen felkeresi az in-
tézmenyt, s mindössze 3,1 százaléknál azoknak a száma, akik kizárólag vizsgai-
dőszakban jelennek meg nálunk.

S hogy az ide látogatók *a vizsgaidőszakban mely napon, napszakban, illetve órá-
ban használják a könyvtárat* – arra a következő kérdés segítségével igyekeztek
választ kapni. Meg kell jegyezni, hogy a kérdés megfogalmazása nem a legsze-
rencesebb formában történt, mivel sokan azt félreértve töltötték ki a mellékelt
táblázatot, így a kapott adatok értelmezésénél e tényezővel számolni kell. Gya-
kori esetként említhető például, hogy a táblázaton csak a kérdés napjának ada-
taikat írták be, s azt nem az általános szokásokra vonatkoztatva töltötték ki. Az
egyed-egy idősávok tételes értékelése előtt kell megemlíteni, hogy az olvasók csak-
nem ötöde (18,6%) a könyvtárban való egész heti jelenlétet említi. A megkérde-
zett 607 fő egyharmadának az intézményben való tartózkodása a déli, kora dél-
utáni órákban a hét minden napján regisztrálható. Vagyis 12 és 18 óra között a
megkérdezettek átlagosan 35 százaléka jelen van az OSZK-ban. Ez alól a hétfői
nap jelenti az egyetlen kivételt, amikor az imént említetthez közeli, de mégis
alacsonyabb arány (27%) mutatható ki. A hétfő délelőtti zárva tartás után kissé
lassabban indul meg a forgalom, és ez a hét többi napjához képest alacsonyabb
létszám a nap egészére jellemző. A hét minden napján az esti órákra, azaz a 18 és
21 óra közötti időszakra valamelyest csökken az olvasók száma: a megkérdezet-
tek 11–13 százaléka használja ilyenkor a könyvtárat.

Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik a két következő is: vagyis az, hogy *Általá-
ban hány órát tölt itt?*, illetve hogy *A mai napon mikor érkezett?* Az előbbi kérdésre
az olvasóknak több mint a fele (51%) adta válaszul, hogy 6 vagy annál több órát
a könyvtárban tartózkodik, 28,8 százalékuk 4-6 órát, s hetedük (13,3) 2-4 órát
tölt az OSZK-ban. Azaz ha valaki, vagyis az olvasók kétharmad része bejön a
könyvtárba, akkor minimálisan 4 órát itt is marad. A hamar távozó, vagyis azok
aránya, akik csak egy adott kérdésre várnak gyors választ, vagy az adott doku-
mentumot nem lelik, és dolguk végezetlenül távoznak, még az egy százalékot
(0,4%) sem teszik ki.

A megkérdezetteknek legnagyobb része (25,5%) a nyitás utáni első fél órában
érkezik. A könyvtárat rendszeresen látogatók pontosan tudják, hogy frissességük-
kel a későbbiek során sok időt takaríthatnak meg. Ilyenkor még ők választhatnak
a szabad helyek között, legnagyobb eséllyel ők juthatnak hozzá a keresett doku-
mentumhoz, hamarabb kézhez is kaphatják azt, mivel a raktárakból gyorsabban
az olvasó kezeihez jut a kívánt anyag, s ilyenkor még a könyvtárba való bejutás
sem okoz gondot. Nem kell sorban állni a ruhatárnál, s ráadásul nem kell akár
két órát is a sorszámuk felhangzását várva a lépcsőn ücsörögve tölteni. A 9.30 és
10 óra közötti időszakban némileg kevesebben érkeznek (12%), de az első óra
adatait összegezve a megkérdezettek 38 százaléka ilyenkor jelenik meg.

A következő két órában (10 és 12 óra között) a nyitás utáni első órához képest már csak fele annyian (17,7%) jönnek. S az érkezők száma ettől kezdve a nap során folyamatosan csökken, és 18 óra után már alig szállingóznak néhányan, 20 óra után érkező pedig már nincs is.

A könyvtár szempontjából talán az egyik legérdekesebb kérdés, hogy *az olvasók mely szolgáltatásokat veszik igénybe*. Ennek a kérdésnek a megválaszolásakor kíváncsiak voltunk arra, hogy az egyes felhasználói körök milyen arányban élnek a felkínált lehetőségekkel, vagyis hogy az olvasói csoportok (kutató, felnőtt, felsőoktatásban tanuló, bölcész) könyvtárhasználati szokásai között kimutathatók-e eltérések.

Emlékeztetőül: a válaszadók részesedése az egyes csoportokból: kutató: 14%, felnőtt 7%, egyetemi vagy főiskolai hallgató 15%, bölcész 58%, nem adott választ 6%.

A következő adatok feldolgozásánál mindig az adott csoport tagjainak az egyes kategóriára adott válaszait vettük alapul a százalékszámításnál, vagyis az itt megjelenő százalékos adatok például azt jelentik, hogy a kutatók között csak 6%-ban vannak olyanok, akik az Internetet használják. Itt nem a megkérdezettek egészére vonatkoznak tehát az egyes megállapítások, mivel úgy gondoljuk, hogy szignifikáns eltérések mutatkoznak a csoportok könyvtárhasználati szokásai terén.

A **kutatók** (A jelű olvasójegy) döntő többsége (78,3%) él a kutatóasztalok nyújtotta lehetőséggel. Azonban ennek a szolgáltatásnak az igénybe vételét megelőzi a katalógushasználat, amely az esetek nagyobb részében jelenti a hagyományos cédulakatalógusban (88%) való keresést. Az olvasótermi kézikönyvtár használatán túl (74,6%) ők azok, akik a mikrofilmolvasás lehetőségével a legnagyobb számban (67,4%) élnek. Nincs még egy csoport, amelynek tagjai között ilyen jelentős számban fordulnának elő olyanok, akik anyagot mikrofilmen keresnek. Még a bölcészeknek is alig egynegyede (24,7%), aki használója szokott lenni ennek az olvasóteremnek. Ez mindenképp adódik abból, hogy a kutatók valóban kutatási célra használják a könyvtárat, s olyan dokumentumokra is kíváncsiak, amelyek csak ilyen módon hozzáférhetők. A kutatók által a helybenolvasási lehetőségek közül – a kutató asztalokon kívül – az egyes olvasótermek használatánál a következő rangsor alakul ki: 1. hírlapolvasó, 2. történeti olvasóterem, 3. irodalmi, 4. általános.

A **felnőttek** (B jelű olvasójegy) az olvasótermek közül az általános (52,1%) és a hírlapolvasót (50%) használják a leggyakrabban; s a cédulakatalógusban való keresés (71,7%) mellett az olvasótermek kézikönyvtári állományát (52,1%) veszik leginkább igénybe.

A **nem bölcész egyetemi, főiskolai hallgatók** (C jelű olvasójegy) a katalógusokat (különösen a cédulás állományt 74,1%), valamint az olvasótermi kézikönyvtárt (61,2%) használják. A csoport jellegéből adódóan ők azok, akik legkevésbé használják a mikrofilmolvasót (8,6%), hiszen az így megőrzött állomány nem kifejezetten az ő érdeklődési körüknek megfelelő dokumentumokat tartalmazza.

A **bölcészeknek** (D jelű olvasójegy) csaknem 100 százaléka használja a cédulakatalógust (94,6%), s nincs még egy csoport, amelynél ilyen arányban fordulna ez elő. De ez igaz a katalógus már gépen található részére is (75,2%). Az olvasótermi kézikönyvtár használatán túl (77,7%) ők veszik a legnagyobb arányban igénybe a számítógépes adatbázisokat (32,2%).

Az olvasók egészének könyvtárhasználati szokásairól megállapítható, hogy a legnépszerűbb szolgáltatások között a katalógusok (cédula és gépi) használata, a helybenolvasás és az olvasótermi kézikönyvtár használata szerepel. A megkérdezetteknek több mint a fele él a gyorsmásolás nyújtotta lehetőséggel, ám meg kell jegyezni, hogy a bölcsészhallgatók mindössze harmada fénymásoltat a könyvtárban. Mint az a megjegyzésekből kiderül, ennek leginkább anyagi okai vannak, ugyanis a diákok számára ez nem igazán tartozik a megfizethető szolgáltatások közé. A felsőoktatásban tanulók között nagy érdeklődésre tart számot a szabadpolcon megtalálható jegyzetek használata. Sokan vannak, akik nem akarják vagy nem tudják azokat megvásárolni, az egyetemi vagy kari könyvtárak pedig feltétlenül nem rendelkeznek elegendő kölcsönözhető példánnyal, így egyetlen biztos hozzáférési lehetőséget a Széchényi Könyvtár jelent. Minden csoport, de különösen a bölcsészek kéri az olvasószolgálatos kollégák segítségét, mind a tájékoztató, mind az olvasótermi szolgálatnál. A legkevesbé használt szolgáltatás – valószínűleg kevésbé ismert volta miatt – az Internet (5,1%) és a CD-ROM-ok (5,3%). Fontos megjegyezni, hogy az olvasók az egyes csoportokban más-más megoszlásban használják, de általában 30-35%-uk veszi igénybe a kurrens folyóirat-olvasót. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy ez leginkább a dokumentumokra várakozási idején vagy a tanulás, kutatás, jegyzetelés közötti lazítási időszakban történik.

Az olvasó ítélete

Az egylapos kérdőív jó negyede (17 kipontozott sor) az észrevételek, javaslatok számára volt felkínálva. Mondjon véleményt az olvasó! Alkosson értékitéletet az OSZK szolgáltatásairól és persze tegye meg jobbító szándékú javaslatait is!

Miután a válaszadás teljesen önkéntes volt, meglepően sokan (328 fő = 54%) fogalmaztak meg valamilyen észrevételt. A pozitív és negatív megjegyzések aránya súlyos egyenlőtlenséget mutat. Mindössze 71 fő (12%) vetett papírra dicséretes mozzanatotkat. Pl.:

- „A könyvtár nagy előnye, hogy a raktár nem zár órákkal a könyvtárzárás előtt, mint más könyvtárakban.”
- „Nagyon szeretem ezt a könyvtárat, eddig mindig megtaláltam azt amit kerestem vagy amit meg akartam tudni.”
- „Ez a legjobb, s nemcsak azért, mert a legteljesebb. 34 év óta vagyok beiratkozott olvasója.”
- „Az OSZK az ország legszuperebb könyvtára. Nehogy megszűnjön!”
- „Nagyon meg vagyok elégedve a tájékoztató szolgálat dolgozóival. Kedvesek, türelmesek, segítőkészek! Köszönöm!”

Kritikai észrevételeket, hiányosságokat már csaknem ötször annyian (315 fő = 58%) fogalmaztak meg. Sokszor igen sokoldalú megközelítéssel. Pl.:

- „Vizsgaidőszakban a könyvtár a kutatók számára gyakorlatilag használhatatlanná válik. A tájékoztatóban elterpeszkedő (és nem az ottani anyagot használó) diákokat a könyvtárosok nem tudják a helyükre zavarni. Zaj van, amit a rendre ügyelő nénik gyakori, jogos sáptozása csak tovább növel. A büfé körüli

állapotok infernálisak. Javaslat: 1. A különösen renitens, koszos, pimasz olvasók látogatójegyet be kéne vonni. Pár ilyen eset futótűzként terjedne el a többiek között. 2. A könyvtárosok ne habozzanak rendreutasítani az egyetemistákat. 3. A könyvtári szabályzatban beiratkozáskor alá kéne írni néhány minimális illeteni elemet, így lehetne mire hivatkozni is. 4. Örömmel látom, hogy szaporodik a rendre felügyelők közt az öles termetű, határozott bácsik száma. Fokozható lenne!”

- „Az általános olvasóban helyenként nagyon kopott a szőnyeg. A büfé bővítésre szorulna (férőhelyek). Nyitáskor jónéhány könyv van kint az általános olvasó asztalain. Melyik asztal szabad? (Esetleg napokig is kódorog egy-egy könyv.) A saját könyvbevételére jogosító cédulák összegyűjtése alkalmat kínál statisztika készítésére! Ha 150-szer bezohat már valamilyen könyvet, akkor azt lehet, hogy érdemes lenne a szabadpolcra is kitenni. (Esetleg többet is) Jó ötlet a beszélő oszlop, de szerintem felesleges, és kevésbé érthető. Az új olvasójegyek viszont igazán kitűnőek! Adatbázis? Internet? Sajnos ezekről a lehetőségekről nem is tudtam, úgy emlékszem, hogy az ismertetőben nem szerepel.”
- „Talán több szék kellene és kevesebb zsandár az olvasóba, és a büféhez (és akkor nem kéne a fotelokban sutyiba enni.) A kártyás beléptető rendszert a jobboldali párdúc-szobor szájába kellene helyezni. Feldobná a könyvtár hangulatát! Akkor bezeg senki nem etetné őt kockacukorral, még én sem.”
- „Nem vagyok megelégedve a könyvtár idősebb női dolgozóival. Itt nem a tájékoztató szolgálat dolgozóira, hanem a felügyelőkre gondolok! Megengedhetetlenül durván beszélnek a diákokkal, letegezik őket! Valahányszor elmegyek mellettük mindig minket szidnak! Ez nagyon hangulat romboló. Bár én leány vagyok de úgy gondolom, erre a posztra inkább férfiakat kellen alkalmazni! Ők türelmesek, udvariasak! A nők nagyon türelmetlenek! Azzal sem vagyok emgelégedve, hogy a 8-ik emeleti fotelokba nem lehet beleülni. Ez a szolgáltatás már nem fér bele az 1000 Ft-ba??? 10-12 óra folyamatos ülés után igencsak elfárad az ember dereka, szívesen leülne egy kényelmesebb helyre, pl. fotel! Hogy miért éppen a 8-ik emeleti fotelba?! Mert a többi a dohányzók részére van fenntartva, amit ők ki is használnak (érthetően). A büfé területén nem lehet megmaradni, a dohányosok mindent ellepnek, van ugyan ott is kijelölt hely a számukra, de persze ezt nem tartják be. Erre jobban oda kellene figyelni. Vannak még azért nem dohányzók is.” (Ezt többen is felpanaszolják)
- „Nem ártana a kézikönyvtárat felújítani, reprint kiadványokat vásárolni. (Tudom, ez anyagi kérdés, elsősorban nem a könyvtáron múlik.) A könyvtáron kívüli személyzettől több megértést és rugalmasságot várnék. A könyvtári dolgozók előzékenyek, tőlük nagyon sok segítséget kapok. Talán érdemes lenne kidolgozni valamiféle információs rendszert azon olvasók között, akik egyidőben kérnek ki egy könyvet. A számítógépes rendszer nagyon megkönnyíti a keresést, jó lenne minél korábbi könyveket, kiadványokat találni rajta.”
- „Próbáljanak ügyelni arra, hogy valóban mindenki a helyére üljön ha már egyes emberektől megkövetelik. Ha valaki 4 órát meghaladó időt tölt a könyvtárban segítséget, ill. lehetőséget kapjon arra, hogy az első körben kért könyvet megkaphassa (miután az első olvasó visszaadta). Biztosítsanak több munkatársat, akik a keresésben segítséget nyújtanak.”

- „A gyorsmásolást aránytalanul és udvariatlanul drágának tartom. Véleményem szerint az árak megállapításánál figyelembe kellene venni, hogy ide legalább 70%-ban diákok járnak és ez több a soknál. A raktárból felkért könyvek felérkezési ideje 1–3 órát vesz igénybe, így legalább lehetőség van arra, hogy a diákok a büfé előtt megbeszéljék a problémáikat. A fotelekben való ülés alkalmával minden nemű dolog tiltása szintén rendkívül logikus, így legalább nem unatkoznak a portások sem, sőt a tanulás és olvasás megtiltásával a diákok garantáltan semmittevésssel fogják eltölteni az idejüket, amíg várnak a sorszámra. (Ez is többek panasza.) Ez egy olyan könyvtár, ahol az ember folyamatosan tiltásokba és értelmetlen szabályokba ütközik, ami nap végére rendszerint annyira felbosszantja az embert, hogy semmi kedve többé ide betenni a lábát, de sajnos jobb híján meg kell tennie. Helyhiány miatt sajnos az egyéb dolgokat nem tudom felsorolni.”
- „A Kortörténeti Különgyűjtemény olvasóterme kong az ürességtől. Meg kéne fontolni egy „tudományos” olvasóterem kialakítását, mint ahogy a Nemzeti Múzeumban volt. Teljesen indokolatlan azt a gyűjteményt külön kezelni (ma már)! A könyvtár vezetése döntse el, hogy a nemzet könyvtárából akar-e a nemzet tanulószobájává alakulni. A könyvállomány leromlott fizikai állapotban van.”
- „Az olvasótermek kialakítása lehetne családiasabb. Az olvasás vagy tanulás szubjektív környezetben történik, ezért az olvasók jobban szeretnek elszeparálva lenni. Jó lenne kuckós sarkok kialakítása. Szerintem, ha a könyvtár 22 óráig lenne nyitva nagyobb lenne a kihasználtsága (még akkor is, ha ezért esetleg 10-kor nyitna). Mégis összességében a legfontosabbnak az olvasóterek átrendezését gondolom. Talán a polcokkal jobban fel lehetne osztani a teret, és így az olvasók elszeparáltabban tudnának tevékenykedni.”

A fentiek egyelőre csupán kiragadott példák, „mazsolák a kalácsból”, melynek alapján mindössze benyomásokat szerezhetünk a válaszok összetettségéről, hangneméről s jólesően könyvelhetjük el, hogy a megkérdezettek jelentős része komolyan vette kérésünket. Ítéleteket, kritikai megjegyzéseket és konkrét javaslatokat egyaránt kaptunk.

Jóval tartalmasabbá válik viszont a kép, ha a szöveges válaszok tartalomelemzéséről készült összesítést mutatjuk be. Elsőként vizsgáljuk meg az elismerő, méltató, bátorító válaszok megoszlását.

	fő	%
mindennel elégedett	25	35.2
a könyvtárosok segítségét említők	23	32.3
a személyzettel általában elégedettek	11	15.3
az OSZK állományát dicsérik	8	11.2
a tárgyi környezetet méltatják	6	8.4
a szabadpolcos állományt értékelik	3	4.2

Továbbá 1-1 fő említi még a gépi ellátást, a katalógusokat és a sorszámosztás tényét. A minta elrendezéséből következően az érdemi megjegyzések döntő többsége a bölcsészhallgatóktól érkezett, de létszámukhoz viszonyítva ugyancsak gyakran nyilvánítottak véleményt a kutatók kis.

A könyvtár vezetősége számára szükségképpen a kritikai megjegyzések adhatják a legtöbb korrekciós ötletet. Tekintsük át a szinte véletlenszerűen kiragadott negatív észrevételek egy csokrát!

- drága a másolás, csak könyvtári könyvet lehet másolni, és nem önkiszolgáló,
- mindenki üljön a helyszámának megfelelő helyre,
- hiányzik egy írásos tájékoztató a könyvtár használatáról, szolgáltatásairól, a lehetőségekről,
- vizsgaidőszakban több olvasóhely kialakítása,
- kutatóknak több lehetőség engedélyezése,
- a kötelező irodalmak, jegyzetek több példányban legyenek meg,
- a dohányzás megszüntetése, vagy a dohányzóhelyek jobb elkülönítése,
- felesleges a túl sok ellenőrzés,
- az utóbbi évek kiadványai még nincsenek a katalógusban, lassú a feldolgozás,
- a könyvek félretételének megszüntetése,
- ha az olvasók sorszámot kapnak, a várakozás ideje alatt miért nem lehet olvasni?,
- rossz a számítógépes katalógus.

Végül nézzük át a negatív észrevételek tartalomelemzését összesítő táblázatunkat. Minden esetben 3-3 százalékos adat szerepel majd az egyes kategóriák mellett. Az első oszlopban a teljes minta (607 fő) alapján, a másodikban a kutatók (83 fő) és végül a bölcsészek (351 fő) létszámához viszonyított százalékos megoszlás lesz olvasható.

A negatív észrevételek rangsora (a megkérdezettek százalékában)	Összesen (607=100%) %	Kutatók (83=100%) %	Bölcsészek (351=100%) %
1. gépi ellátás	13	19	13
2. szabadpolcos állomány	8	12	9
3. az OSZK állománya	9	10	9
4. katalógusok	7	7	7
5. szeélyzet	7	6	8
6. raktár	6	6	4
7. nyitvatartás	5	5	5
8. zaj	3	4	3
9. tájékoztató szolgálat	3	4	3
10. tárgyi környezet (fűtés, neon- világítás, férőhely = sorszámosztás)	18	2	6
11. büfé	6	2	7
12. másolás	2	1	1
13. dohányzás	2	-	4

Mint látható, a legtöbb kritika a gépesítés színvonalát érte (gyakran lefagy a rendszer, a téma szerinti keresés lehetetlensége, nem elég használóbarát a software, '92 előtti adatok nem kereshetők stb.).

- „Nagyon hasznos volna, ha az OSZK egész állományát számítógépre tudnák vinni, lehetőleg olyan szoftver segítségével, amelyet kutatásra is lehet használni (pl. böngészés). A mostani viszonyok között szörnyen időigényes pl. folyóiratcikkeket megtalálni, ha az ember nem tudja pontosan a megjelenés évét. Olyanfajta kutatást végezni, hogy mi minden jelent meg egy bizonyos témában az elmúlt 10-15 évben, szinte képtelenség a jelenlegi katalógusrendszerrel. Egy jó könyvtárszoftver segítségével az ilyesfajta böngészést könnyen és viszonylag gyorsan el lehetne végezni.”
- „A számítógépes katalógus szoftver rossz. Körülményes a használata és lassú. Elképesztő, hogy egy gomb téves lenyomására azonnal lefagy a rendszer. Nemcsak elképesztő, hanem elfogadhatatlan is. Nem az a probléma, hogy már bevezetésekor elavult volt – a Tudományos Akadémia könyvtárában működő Aleph rendszer legalább ennyire antik, de: egyszerű a kezelés, gyors és nem fagy le.”
- „A másik nemzeti könyvtár, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára jóval korszerűbb számítógépes rendszert vezetett be. Szakozási rendszerét azonnal megváltoztatta (finom bontásban tárgyszavaz), és az ETO-t csak a korábbi kiadású anyag, azaz a régi szekrényes-cédulák katalógus feldolgozásában használja. Egérrel, Windows alatt futó termináljain jóval pontosabb, kutatóbarát és gyors keresési lehetőségeket ad. Bizonyos szolgáltatásait Interneten (WWW) is el lehet érni. Továbbá: kártyával működő xeroxgépén maga az olvasó xeroxozhat (bár van személyzettel dolgozó másolója is!!), így nem kell magyarázni a különleges igényeket, és elkerülhető, hogy az öreg Szilvi Néne megsértődjék (OSZK), mert visszavittem a hibás anyagot.”
- „Úgy gondolom, hogy az Internet itteni kiépítettsége (tudomásom szerint 1 gép) nem fedi a mostani igényeket. Több gép az ún. levelezési problémát is megoldaná (mellesleg a levelekben gyakran tudományos kérdésekről folyik a szó).”

Kiemelkedően sok kutató (a válaszolók csaknem ötöde) találta javítandónak ezt a szolgáltatást. A tárgyi környezet (zaj, fűtés, világítás stb.), majd az állomány hiányosságai következnek a rangsorban, s a válaszolók tizede, főként a kutatók, a szabadpolcos állomány frissítését javasolta.

- „Rengeteg könyv hiányzik, vagy hiányos.”
- „Miért nincsenek meg a középiskolákban használt tankönyvek, tanárképzés is folyik az egyetemeken.”
- „Mi van a kötelempéldány rendszerrel? Az utóbbi időben sokszor nem találok meg könyveket még a katalógusban sem!
- „Gyakran előfordul, hogy nem találok meg könyveket, még olyanokat sem, amik a katalógus szerint megvannak.”
- „Az egyetemi, főiskolai jegyzeteket több példányban kellene gyűjteniük, mert sok olyan van, amit a 60-as évek óta nem nyomtak újra és nem hozzáférhetőek.”
- „A szabadpolc nem mindig a legalapvetőbb könyveket tartalmazza.”
- „Sok szabadpolcos könyv, jegyzet nyitáskor sem található meg: elrejtik őket zárskor.”

- „A kézikönyvtár katalógusa és a szabadpolcos könyvek valódi készlete a legritkább esetben fedi egymást.”
- „Az egyetemi segédkönyveket csak versenyfutás árán lehet megszerezni a szabadpolcraól.”
- „A szabadpolc elavult, miért nem újítják fel?”

Csaknem azonos nagyságrendű észrevételt kapott a tájékoztatás, a katalógus-rendszer hiányainak összessége és a személyzet (főként a bordó köpenyesek) magatartásának durvasága. A szakmaiság két szélső pontja tehát meglepően sok olvasót készletet panaszkodásra.

- „A központi katalógus hiányos és hibás.”
- „Sokat segítene, ha a raktári katalógusban is jeleznék a szabadpolcos jelzetet.”
- „A buta, tájékozatlan könyvtárosokat nem kellene a tájékoztató pulthoz ültetni.”
- „Néhány könyvtáros egy kézlegyintéssel elintézi, ha nem talál meg egy könyvet: eltűnt, ellopták.”
- „Nehéz az eligazodás az olvasótermekben a dokumentumok között.”
- „A frissen beiratkozott olvasók részére könyvtárhasználati tájékoztatóra van szükség.”
- „A könyvtárosok ne habozzanak rendre utasítani az egyetemistákat!”
- „Tudatosítani kellene, hogy a teremőrök vannak az olvasókért. Némi alázattal viseltessenek az olvasó iránt.”
- „A teremőröknek nem kellene úgy viselkedniük, mintha mi értelmi fogyatékos, beszámíthatatlan, vandál, bűnöző csürhe lennénk.”
- „A csendőr-nénik elviselhetetlenek.”
- „A bíbor ruhás személyzet lehetne udvariasabb, szolgálatkésebb és tapintatosabb.”

A nyitvatartás a reklamációk ellenére is inkább csökkenni fog a közeli jövőben, de a raktári kiszolgálás gyorsításával, a könyvtárosok segítőkészségének növelésével még bizonyára fokozható lenne az olvasók elégedettsége.

„Egyre több a hiányzó könyv. Ezek közül jónéhány szerepel a katalógusban, de raktári példány nincs. A szabadpolcon levő könyvekre ez méginkább igaz. Az új könyvek beszerzése – gondolom anyagi okok miatt – olvasóterembe jutása sokat késik. Az olvasóterekben elhelyezett pultoknál sokszor nincs könyvtáros, amikor tájékoztatásra lenne szükségünk. Ezt jó lenne megoldani!”

„Látszik, hogy Önök szeretik amit csinálnak, készségesen segítenek nekünk. Itt valóban mindenkinek, aki idejön vagy itt dolgozik, szenvedélye a tudomány: az olvasás. Jó tudni, hogy igenis létezik országunknak egy fejlődő, művelt rétege. Ugye, itt minden könyv megtalálható! – ám ez ELVILEG van így, nem GYAKORLATI-LAG. Nincs annál bosszantóbb, mikor az ember tűvé teszi a várost egy könyvért, ami állítólag létezik, és akkor itt is sejtelmes adatokat talál. Talán fel lehetne egy kissé gyorsítani az újabb kiadások feldolgozását.”

Sajnos a javaslatok egy részét nem vehettük komolyan (vasárnapi nyitvatartás, uszoda, park, tornaterem, olvasóterem matracokkal azok számára, akik fekvé szeretnek olvasni), de a válaszolók jobbító szándéka, a kritikus megjegyzések többségének jogossága vitathatatlan. Köszönet érte!

Mindent összevetve és az egyik válaszoló szellemes megjegyzését idézve a nemzeti könyvtár vagy nemzeti tanulószoba dilemma egy jó ideig még feloldhatatlan marad, mert könyvtárunk szükségképpen nemzeti és egyetemi, egyetemközi könyvtárként is működik. De a gépesítés színvonalának radikális emelése, a szabadpolcos állomány gyorsított frissítése, az állományvédelem hatékonyságának növelése, a retrospektív konverzió gyorsítása, a katalógusok informatív értékének javítása, az új szerzemények hozzáférhetőségének gyorsítása, illetve a kötelespéldány-szolgáltatás közel 10%-os hiányának folyamatos pótlása minden bizonnyal az OSZK legsürgetőbb feladatai közé tartoznak.

Nagy Attila
W. Péterfi Rita

A mi válaszunk: nemzeti könyvtár, sokrétű feladatkörrel

A nemzeti könyvtár olvasáskutatási műhelyének összefoglalójában az olvasói vélemények között válogatva azokat úgy említette, mint „mazsolákat a kalácsban”. A könyvtár szolgáltatásainak egyik felelőseként úgy látom, bár mazsola is került a falatba, inkább a kalácsba keveredett kavicsok, törmelékben csiszolhatjuk vagy éppen törhetjük ki a fogunkat, hiszen főképp a túlzásaikban is találoán, és ismerjük el, szellemesen megfogalmazott negatív észrevételek között válogatott a beszámoló idézetgyűjteménye, és mennyivel frappánsabb lehet egy lesújtó vélemény, mint egy olyan, amelyik a kedvező benyomásokat emeli ki. Hiszen mi is tudjuk, a célnak megfelelően válogatott és sokrétűen katalogizált gyűjtemény, a gyors, pontos olvasószolgálati és raktári kiszolgálás, a kellően felkészült tájékoztatók munkája, a kényelmes, kézikönyvekkel jól ellátott olvasóterem – amit bármikor igénybe lehet venni – természetes követelmény és nem várhatunk értük elismerést, különösen akkor nem, ha ezeknek a magától értetődő elvárásoknak az Országos Széchényi Könyvtár különböző okok miatt még csak nem is tud mindenben megfelelni.

Erről is beszélt Poprády Géza főigazgató bevezetőjében azon az olvasói fórumon, amelyet a kérdőíves felmérés eredményeinek bemutatása, az olvasói igények, javaslatok, kérések megoldási lehetőségeinek ismertetése céljából rendezett a könyvtár 1997. március 26-án. Hangsúlyozta, hogy az Országos Széchényi Könyvtár nemzeti könyvtári és tudományos könyvtári kötelezettségeinek teljesítése során természetesen igyekszik kielégíteni az egyetemi főiskolai hallgatók szakirodalmi igényeit, de nem tud és nem is akar egyetemi könyvtári feladatokat elvállalni, hiszen jogosítványai és az ezekhez kapcsolódó anyagi – ellátási feltételei nem teszik lehetővé, hogy az egyetemi – főiskolai hallgatók folyamatosan növekvő igényei szerint bővítsék gyűjteményét, olvasótermeit, kézikönyvtárait. Alapfeladatainak hiánytalan teljesítése is akadályokba ütközik, amelyekről a fórumon az olvasói észrevételek ismertetése során később is sok szó esett. A fő-

igazgató kiemelte: amikor a könyvtár megkérdezi olvasói véleményét szolgáltatásairól, azért teszi, hogy a javaslatok megvalósítható részét most vagy a későbbiekben figyelembe is vegye munkájában, ugyanakkor elvárja az olvasóktól, hogy a nemzeti könyvtár gyűjteményének, szolgáltatásainak, a tudományos kutatásban betöltött szerepének megfelelő igényességgel, gondossággal használják a dokumentumokat, a katalógusokat, vegyék igénybe az olvasótermeket, az egész épületet. Bár sok olvasó jogosan tette szóvá az ellenőrző személyzet stílusát, állandó figyelmeztetéseit, az a tény, hogy a nemzeti könyvtárban egyáltalán szükség van ilyen mértékű felügyeletre, önmagában is elgondolkodtató.

A fórumon ismertettük a kérdőíves felmérés nyomán kialakult olvasói igény-és panaszlistát. A 607 kérdőív Észrevételek, javaslatok rovatában elsősorban a kutatók és az egyetemek bölcsészhallgatói fogalmazták meg véleményüket. Az észrevételek közül mintegy 730 negatív jellegű volt, ide soroltuk a javaslatokat is, hiszen az olvasó sokszor joggal hiányol valami számára fontosat.

Az észrevételek legtöbbször (75) a számítógépesítés különböző területeivel függött össze. Az OSZK olvasói ma már természetesnek tartják, hogy az állomány bizonyos részei csak számítógépen kereshetők, olyannyira elfogadják a gépeket, hogy szorgalmazzák is mind több (egy valaki az összes) gyűjteményrész gépi katalógusának létrehozását, ugyanakkor kifogásolják a jelenlegi OPAC korszerűtlenségét, nem felhasználóbarát voltát. Jóval több számítógépet, az Internet lehetőségek bővítését igénylik.

Sok panasz (35) érkezett a „bíborruhás” ellenőrző személyzet magatartására, majd’ ugyanennyien (32) a raktári kiszolgálás vélt vagy valós lassúságát kifogásolták. 31 olvasó kérte számon a könyvtártól, miért nincs részletes tájékoztató a gyűjteményről, szolgáltatásokról, miért nem készítettük még el a kézikönyvtárak szakterületi térképét. 31 olvasó a nyitvatartási idő bővítését kéri (este 10-ig; 12-ig; legalább vizsgaidőszakban vasárnap is, hétfőn délelőtt is), ugyanennyien sokallják a várakozást a bejutásért vizsgaidőszakban, kifogásolják a sorszámosztás módszerét. 22 olvasó tartja elavultnak, szemrontónak az olvasóterem világítását és javasolja asztali világítás alkalmazását. 20 véleményező az olvasóterem klímájával elégedetlen, ugyanennyien a zajt (főképp a teleliftekét) kifogásolják, 19 válaszoló az olvasói terek, 17 pedig a büfé bővítését javasolja.

Néhány észrevétel, javaslat még azok közül, amelyeket legalább tíz olvasó tartott fontosnak közölni. Míg a cédula- és a gépi katalógusok tartalmi színvonala ellen nem volt kifogás, sokan hiányolták a gyűjtemény, illetve a katalógus teljességét, kifogásolták a beszerzés, illetve a feldolgozás késedelmét. A kézikönyvtárak jelentős bővítését, frissítését, a szabadpolcos állomány folyamatos rendben tartását kívánják. Ugyanannyian javasolják a könyvkiadói félretétel megszüntetését, mint ahányan a félretételi helyek bővítését. Ugyanakkor jóval többen támogatják az olvasótermi asztalok helyszámok szerinti igénybevételét, mint amennyien e gyakorlat megváltoztatását. Hasznosnak tartanak az olvasók, ha lenne önkiszolgáló másolás, és még inkább, ha olcsóbbak lennének a gyorsmásolási árak (ugyanakkor mindössze öten tartották túlzottnak a könyvtárhasználati díj mértékét!). Végül: többen igen élesen fogalmazták meg véleményüket a dohányzási tilalom megszegőivel szemben, mások pedig ugyanilyen intenzitással a túlzottan is közkedvelt bőrfotelok használati rendjével kapcsolatosan fogalmazták meg véleményüket.

Bár a további javaslatok, észrevételek száma nem érte el azt a határt, ami indokolná, hogy ebben a rövid, a felmérés szakmai hozadékát ismertető írásban kiemeljük, a könyvtár minden egyes észrevételt mérlegre tesz, ha pedig indokoltnak tartja és lehetősége is van rá, felhasználja munkájának javításában, bővítésében. A fő kérdés éppen az, hogy milyen lehetőségei vannak a nemzeti könyvtárnak szolgáltatási színvonalának javítására. Az indokolt javaslatok egy része szervezési intézkedésekkel azonnal teljesíthető. A megfelelő részletességű és a tudnivalókat közérthetően ismertető tájékoztatók megkönnyítik az olvasók számára a könyvtári gyakorlat és a könyvtári követelmények megismerését, így az ellenőrző személyzet túl aktív működésére is kevésbé lesz szükség és érthetőbbé válnak a sokszor indokolatlannak érzett (és ezért nem betartott) rendelkezések, esetleges tilalmak. Külön kell megemlíteni a raktári kiszolgálás kérdését. A gyűjtemény legnagyobb részére jelenleg érvényes 30-40 perces kiszolgálási idő az ilyen méretű tudományos könyvtárak között külföldön is ritka. Az olvasói fórum egyik külföldi részvevője állította szembe ezzel a müncheni egyetemi könyvtár gyakorlatát: ők másnapra vállalják a szolgáltatást. Az OSZK egyes kevésbé igénybe vett gyűjteményrészeiből csak két óránként van raktári kiszolgálás, talán ez a nem általánosan ismert körülmény rontja a megítélést.

A könyvtár a kellő mértékű költségvetési forrásokat nélkülözve egyes feladatokat pályázati vagy más támogatással kíván megoldani, így várhatóan mód lesz a kézikönyvtárak hiányainak pótlására és megkezdődhet a korszerűtlen világítási rendszer kicserélése energiatakarékos, helyi fényforrásokat is alkalmazó világításra. A fejlesztésre szánt központi források révén korszerűbb lesz a számítógépes hálózat és folyamatosan nő a már meglévő számítógépes katalógusok és adatbázisok használatát biztosító számítógépek, továbbá a CD-ROM- és Internet eszközök száma. A számítógépes katalógusok visszamenőleges bővítése is hamarosan látható eredménnyel jár, de igen nagy költséget igényelne az OPAC-szoftver cseréje, még többet és hosszú előkészítő-végrehajtó munkát a katalógus retrospektív konverziója, ezért csak sokéves távlatban lehet számítani a számítógépes fejlesztés általunk is kívánt szintjének elérésére.

Amikor az állomány hiányait panaszolják az olvasók, megkérdezik: vajon miért nem tud a könyvtár a kötelespéldány-szolgáltatás révén teljes sort biztosítani gyűjteménye és a nemzeti bibliográfiai regisztráció céljaira. Nos, a kötelespéldány-rendszer a megváltozott körülmények között a beszolgáltatók mulasztása miatt egyre kevésbé alkalmas erre a célra és a könyvtárnak többletforrásokat is mozgósítva fel kell készülnie arra, hogy szélesebb körből gyűjtse össze a teljes hazai impresszumot, így majd újra elmondhatják róla olvasói, hogy *mindent* megtalálnak állományában.

Vannak végül olyan javaslatok is az olvasói listán, amelyeket a könyvtár anyagi, állományvédelmi okokból vagy éppen alapfunkcióinak megőrzése érdekében nem kíván megvalósítani. Nem növeljük a nyitvatartási időt, mert a jelenlegi fenntartása is nagy nehézségekkel jár a kényszerű létszámcsökkentés miatt. Nem kívánjuk bővíteni az olvasótermi helyek számát, mert a túlszűfolttság lehetetlenné teszi a nemzeti könyvtári gyűjtemény kellő szintű és biztonságú igénybevételeit. Sajnos, továbbra is számítani lehet tehát a várakozásra vizsgaidőszakban, legalábbis addig, amíg az egyetemi, főiskolai könyvtárak és a fővárosi tudományos könyvtárak is nem bővítik nyitvatartásukat, hogy így ők is nagyobb részt

vállaljanak a felsőoktatási hallgatók könyvtári ellátásában. Nem vezetjük be az önkiszolgáló xerox másolást sem, mert a gyűjtemény pótolhatatlan egyedi darabjai áldozatul eshetnének a másolási igénybevételnek.

Mindaz, amit a könyvtár jelenleg tesz, a közeli vagy távolabbi jövőben tervez, de az is, amit nem kíván megvalósítani, úgy véljük, fő irányjaiban a nemzeti könyvtári célok optimális teljesítését szolgálja. Ehhez szeretnénk a jövőben is megkapni olvasóink segítségét, tanácsait, javaslataikat, kérdőíves vagy más, közvetlenebb formában, felhasználva az olvasói fórumok lehetőségét is.

Ottovay László

Útjelzőkövek és világítótornyok

avagy

*a magyarországi nemzetiségi könyvtárügy
múltja, jelene és jövője*

Konferenciák korát éljük, a konferencia egyszerre teremti meg a személyes találkozás semmivel nem pótolható lehetőségét, a kicsoportos együttgondolkodás műhelykörülményeit és a hosszútávú tervezés intézményes feltételeit. Napjainkban egyes tudományágak vagy tevékenységi területek fejlődésének szakaszait is gyakran konferenciákkal azonosítják. A konferenciák egyúttal arra is alkalmat adnak, hogy a résztvevők a szakterület közelmúltját áttekintsék, és a közeljövő lehetőségeit mérlegeljék. Hogy aztán ezek a konferenciák a megtett utat pusztán regisztráló *útjelzőkövek* vagy pedig a szakterület jövőjére tartósan fényt bocsátó *világítótornyok* lesznek – nos ez nem csak a feltételek meglététől és a közreműködők jószándékától függ.

Nincs ez másképp a nemzetiségi könyvtárügyben sem! 1997 márciusában az Országos Idegennyelvű Könyvtár egynapos konferenciára hívta a megyei könyvtárak vezetőit és a nemzetiségi báziskönyvtárosokat. Hasonló témájú rendezvényre legutóbb 1995 februárjában került sor, azóta számos új probléma és lehetőség merült fel, biztosnak tartott korábbi megoldások érvényüket veszítették, tehát a problémakör megtárgyalása mindenképpen indokolt volt. Ez a látszólag szűk és első pillantásra jól áttekinthetőnek tűnő terület – mint cseppben a tenger! – gondokat és buktatókat rejt, de lehetőségeket és esélyeket is hordoz, amelyek túlmutatnak a könyvtárügy szigorúan vett keretein.

*

A tanácskozás első előadója Dr. Hegyesiné Orsós Éva, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke volt. Hangoztatta, hogy a korábnál nagyobb mértékben szükséges a nemzetiségi kultúra, az anyanyelvápolás és a nemzetiségi könyvtárügy fejlesztési elveinek az egységesítése. A Hivatal a nemzetiségi könyv-

tárügyet elsősorban a Nemzetiségi Közalapítvány pályázataival kívánja támogatni, 1996-ban 137 pályázatot fogadtak el, 1997-ben hasonló érdeklődésre számítanak.

Ezután Skaliczki Judit, az MKM könyvtári osztályának vezetője fejtette ki azt a véleményét, hogy a nemzetiségi könyvtárügy politikai és kulturális megítélésén feltehetően a hosszabb ideje körvonalazódó, új könyvtári törvény sem fog változtatni, a kerettörvény tartalommal megtöltése azonban a helyi könyvtári szakemberekre és a nemzetiségi vezetőkre hárul.

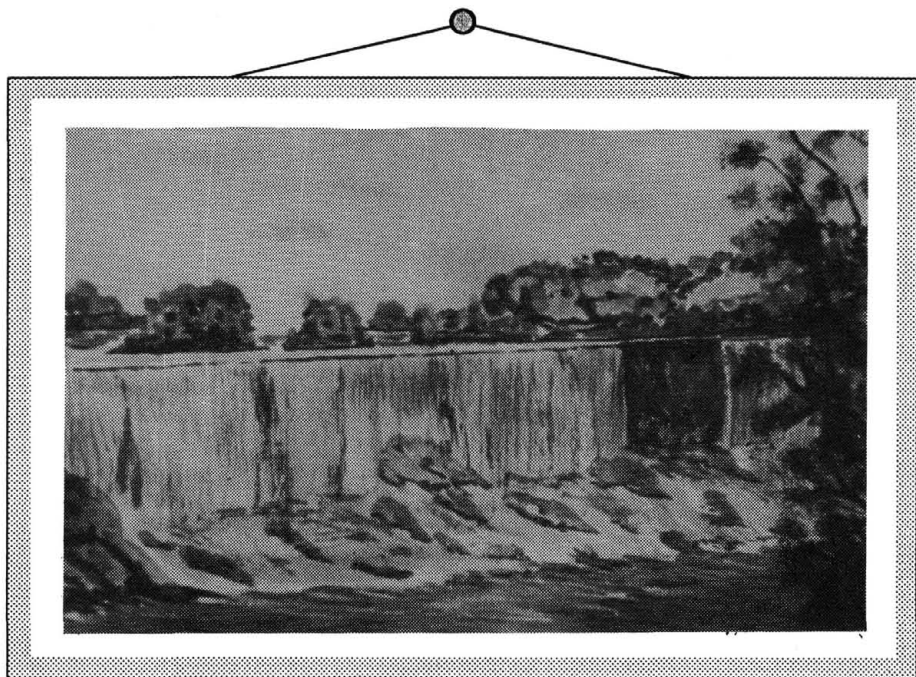
A délelőtti felszólalók közül figyelmet érdemelt Matkovics Kornél, bajai könyvtárigazgató észrevétele, aki az állam szavatolt, kiszámítható finanszírozását hiányolta (a pályázatok esetlegességével szemben) és Lovas Henrik nyugállományú nemzetiségi referens tájékoztatása, aki az egyes nemzetiségek nagy kulturális, anyagi és – ebből fakadó – könyvtári különbségeire figyelmeztetett (pl. a németek és a cigányok).

*

A magyarországi nemzetiségek kulturális helyzetének feltérképezéséhez, a könyvtári ellátottság személyi, tárgyi, szervezeti feltételeinek megismeréséhez célszerű a mai körülmények újabkori történeti háttérét – legalább vázlatosan – áttekinteni.

A nemzetiségek jelenlétét és elhelyezkedését a 20. századi Magyarországon alapvetően két történelmi fordulat határozza meg. A „trianoni országdarabolás” következményeként olyan területeket is elcsatoltak Magyarországtól, amelyek lakosságának jelentős részét (helyenként a többségét) nemzetiségiek alkották. A megkisebbedett területű országban tehát nemcsak az abszolút számokat tekintve, hanem relative is alacsonyabb lett a nemzetiségek arányszáma. A II. világháború folyamán – a háború minden népréteget egyformán pusztító következményein felül – a zsidó és a cigány holocaust Magyarország lakosságának létszámát százazrekkel csökkentette (bár – pusztán nemzetiségi szempontból – mind a zsidóságnak, mind a cigányságnak nagyon eltérő és nagyon egyéni identitási illetve beilleszkedési problémákat kellett – és részben kell – megoldania), a világháború után a német anyanyelvűek nagy részének nyugatra deportálása és szovjet munkatáborokba hurcolása pedig még tovább fogyasztotta a nemzetiségek számát – mind a valóságban, mind a statisztikában (félelemből sokan nem vállalták, illetve feladták nemzetiségüket és anyanyelvüket). Az 1945–1947-ben Magyarország és Csehszlovákia között végrehajtott lakosságcsere elsősorban a szlovák nemzetiségiek számát csökkentette, míg az 1949-ben Jugoszláviával kiobbant rosszemlékű feszültség a délszláv kisebbséget fenyegette politikai meghurcolással, ha nemzetiségét megvallja.

Ezzel szemben a lakosságcsere folytán jelentős számban kerültek szlovákiai magyarok az anyaországba. 1945 után megerősödött a (nem első és nem utolsó) erdélyi magyar elvándorlási hullám, amely az ország magyar anyanyelvű lakosságának a számát és részarányát tovább növelte. Mivel a modernkori népvándorlás során az elűzöttek házait és falvait sok helyen az új betelepülők foglalták el, így a korábban túlnyomórésztben (vagy legalább is többségben) nemzetiségi települések vegyes lakosságúvá sőt magyar többségűvé váltak. Ezzel párhuzamos de

logikailag kapcsolódó folyamat volt a falusi lakosság folyamatos városba települése és az új, ipari központok lakosságfelvevő hatása, – mindkét tendencia viszonylag nagyobb mértékben érintette a helyben maradt, de egzisztenciáját továbbra is féltő nemzetiségi lakosságot. A városiasodás, a lakosság keveredése, az iparosodás – ezek a folyamatok külön-külön is siettették a magyarországi nemzetiségek asszimilálódását. Ezt a szociális tendenciát csak erősítette a politikai elvárás: a bármilyen nemzeti (és értelemszerűen: nemzetiségi) azonosságkeresést és megnyilatkozást bizalmatlanul szemlélő, központosított államhatalom évtizedeken át csak a „saját képére és hasonlatosságára” megformált nemzetiségeket tűrte meg maga körül.

E négy évtized alatt nagyban vagy egészben megszűnt, illetve a minimálisra korlátozódott a nemzetiségi nyelvű oktatás, eltűntek a helyi nemzetiségi olvasóköri és könyvgyűjtemények (részben beolvadtak a helyi könyvtári hálózatba, részben a nemzetiségi szövetségek kezébe kerültek), a legnagyobb kárt azonban az anyanyelvi kultúra szenvedte. A nemzetiségek anyanyelvhasználatára egyre inkább a családi körre szűkült, és az idősebb nemzedékek érintkezési eszköze maradt. A fiatalok kétnyelvűek lettek, majd végzettségük és munkahelyük egyre inkább a magyar nyelvhasználat felé fordította őket.

A 20. század közepétől tehát Magyarországon sehol sem találunk olyan területeket, amelyek összefüggő nemzetiségi lakossággal rendelkeznének, sőt az olyan települések is ritkák, ahol a magukat nemzetiséginek vallók és anyanyelvüket „anyanyelvi szinten” beszélők aránya többségben volna.

A magyarországi kisebbségek nagy része azonban a mai napig határozott kötődést mutat bizonyos földrajzi egységekhez. Németek jelentős számban élnek

Tolna és Baranya megyében, de Vas, Győr- Sopron, Veszprém, Fejér, Komárom-Esztergom, Pest és Bács-Kiskun megyében is megtalálhatók (gyakorlatilag szinte az ország egész területén elszórva, de nagyobb részben a nyugati-déli nyugati országrészben). Szlovákok leginkább Békésben és a Szlovákiával határos Komárom-Esztergom, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében laknak, horvátok az ország déli megyéiben és a Dunántúl nyugati részén, román nemzetiségűek a román határ közelében (Békés illetve Hajdú-Bihar megyében), szerbek pedig a Dél-Alföld vidékén (Csongrád megyében) valamint Pest megye hagyományosan szerbek lakta településein. A Magyarország legnagyobb lélekszámú nemzetiségét alkotó cigányság az ország valamennyi megyéjében él. A nagyvárosokban és főként Budapest dzsungelében valamennyi nemzetiség megtalálható (amit legújabbban a fővárosi kerületekben megalakult nemzetiségi önkormányzatok száma is mutat).

Az 1990-es évek kezdete (amelyet jobb híján „rendszerváltás” néven szoktunk említeni) a magyarországi nemzetiségek számára is sok tekintetben a megújulás kereteit teremtette meg. Az 1993-ban elfogadott kisebbségi törvény nemzetközi mértékben is elismerésre méltó esélyt adott a hagyományosan Magyarországon élő nemzetiségeknek (az említett „nagy létszámú” nemzetiségek mellett a törvényben helyet kaptak a ruszinok, a lengyelek, a bolgárok, a görögök, az örmények, az ukránok és a szlovének). Ezt követően országszerte megalakultak az új szemléletű nemzetiségi önkormányzatok, amelyek új feladatokkal és új várakozással, de nagyrészt a régi körülményekkel és lehetőségekkel találták magukat szemben. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár évek óta arra törekszik, hogy az országos nemzetiségi önkormányzatokkal hosszútávú együttműködési tervet alakítson ki. 1995 óta öt önkormányzattal jött létre a szerződés, az együttműködés tartalmi elemei különbözőek, az évente megrendezett tavaszi Könyvfesztiválon azonban valamennyi önkormányzat érdemi könyv-, folyóirat- és különböző propagandaanyaggal képviselteti magát. A kisebb létszámú nemzetiségekkel többnyire alkalmi feladatok végrehajtásában működünk együtt (kiadványszerkesztés a lengyelekkel, könyvtári különgyűjtemény az örményekkel).

Tudniuk kell azonban, hogy „amiként a kultúra virágzását, a benne tevékenykedők jó közérzetét nem a statisztikailag regisztrált résztvevők száma és nem is a törvény pusztá megléte biztosítja. Minden törvény annyit ér, amennyire a törvényhozók el tudják viselni érvényesülését, és amennyire az érintettek meg tudják tölteni tartalommal”.

*

„Nyelvében él a nemzet!” – százötven éve emlékeztet Széchenyi figyelmeztetése nem csökkenő érvénnyel és időszerűséggel. Még inkább igaz ez a megállapítás a nemzetiségek nyelvére. Igaz még akkor is, ha van olyan nemzetiség Magyarországon, amely ősei nyelvét évszázadokkal (de legalább évtizedekkel) ezelőtt elhagyta, és napjainkban magyarul keresi nemzeti azonosságá új elemeit.

A nyelv azonban már régóta többet jelent a szűken értelmezett anyanyelvhasználatnál. A nyelv fogalmába természetesen értjük bele az irodalmat, amely az anyanyelvből kisarjadt, a néphagyományt és a népviseletet, vagyis a nemzetiségek szokásainak és öltözködésének a formanyelvét, de beleértjük a vallást is, amely

sok esetben egyszerre jelent felekezeti és nemzetiségi hovatartozást. Tehát kultúrájában él, marad fenn és újul meg a nemzet és a nemzetiség egyaránt.

A kultúra értékeit legtömörebben, legtartósabban megőrző és hagyományozó eszköz – a mai napig és még sokáig – a könyv. Az anyanyelven írott könyvek összessége: a könyvtár. A nemzetiségek könyvtári igénye és könyvtári ellátása szinte egyet jelent a nemzetiségi kultúra fenntartásával, egységének megőrzésével, a naprakész tájékoztatással a nemzeti kultúra állapotáról.

Magyarországon a nemzetiségi könyvtári ellátásának mai rendszerét az 1950-es évek végén dolgozták ki, és azóta legfőbb elveiben változatlan maradt (illetve helyzete értelemszerűen a magyarországi könyvtárügy általános fejlődésével párhuzamosan alakult). Ezt a rendszert célszerűség és szűkkeblőség, mechanikus szemlélet és praktikus megoldások egyszerre jellemezték. Nem volt széles látókörű, és nagyvonalú szerzeményezési politikát sem tett lehetővé, de arra föltétlenül alkalmas volt, hogy keretében viszonylag olcsón és országosan egységes elvek szerint, elfogadható mennyiségű könyvállományt alakíthassanak ki. (Sajnos, az olcsón beszerzett könyvek tartalma és esztétikai megjelenése a nemzetiségi olvasókat gyakran inkább elriasztotta anyanyelvük és anyaországuk irodalmának tanulmányozásától. Az 1990-et követő években vonták ki a nemzetiségi könyvgyűjteményekből pl. az NDK-ban kiadott, gyakran lehangelő küllemű németnyelvű köteteket, illetve a Ceausescu-rendszer szellemében fogant román pionírköteteket.)

A nemzetiségi könyvtárak rendszere a megyei könyvtári hálózatra épült, lényege az ún. báziskönyvtári felépítés. Báziskönyvtárakat azokban a megyékben szerveztek, ahol jelentős számú nemzetiségi lakos él, a báziskönyvtárak feladata a nemzetiségi települések könyvtárainak ellátása a nemzetiségek nyelvén megszólaló irodalommal, illetve az állomány folyamatos felújítása, cseréje. Ezt a munkát a báziskönyvtár a megyei könyvtár hálózatfejlesztési tevékenységével párhuzamosan látja el. A báziskönyvtáraknak így nagyobb áttekintésük van a megye egészének könyvtári fejlesztéséről, földrajzi közelségben vannak a megyei közigazgatási szervekkel, a kulturális intézményekkel és a nemzetiségi szervezetekkel, de a könyvbeszerzés és -szállítás gondját is zökkenőmentesen oldhatják meg (pl. a megyei könyvtár gépkocsiján). Van azonban néhány báziskönyvtár Magyarországon, amely nem a megyei könyvtárban, hanem a nemzetiségek települési központjában szerveződött, illetve kapott elhelyezést (pl. Baja, Mohács, Battonya, Tótszerdahely). A soproni városi könyvtár korábban a nyugat-magyarországi régió német báziskönyvtári teendőit is ellátta, később ezt a feladatot a szombathelyi és a győri megyei könyvtár vette át.

A községi könyvtárak nemzetiségi állománya csak ritkán haladja meg a 100-200 kötetet, városi könyvtárak esetében a kötetszám ennek a többszöröse, a báziskönyvtárak nemzetiségi könyvállománya azonban akár több ezer kötetre is rúghat. A kisközségekben gyermek- és ifjúsági kövek egyre nagyobb számban vannak jelen, hogy a legfogékonyabb, a 6-14 éves korosztályt szoktassák olvasásra, de a nemzetiségi nyelvű klasszikusok, a szórakoztató és az ismeretterjesztő szakkönyvek is megtalálhatók, a magyarországi nemzetiségi szerzők gyakran maguk gondoskodnak (esetleg a nemzetiségi önkormányzatok közreműködésével), hogy könyveik eljussanak a nemzetiségi olvasókhöz.

A városi és a megyei könyvtárakban inkább a klasszikus szépirodalom és a tudományos művek alkotják a nemzetiségi könyvvállomány többségét, de minden nagyobb könyvtár figyelemmel kíséri állománygyarapításkor a városban vagy a régióban működő egyetemek, főiskolák nemzetiségi nyelvi tanszékeinek a tanzertvét, a kötelező olvasmányait, így tehát a 18–24 éves korosztályt segítik az anyanyelvi művelődés továbbfejlesztésében.

Ebben az ellátási rendszerben azonban csak a nagyobb lélekszámú hazai nemzetiségek könyvtári igényeit igyekeztek kielégíteni (németek, szlovákok, horvátok, szerbek, románok). A kisebb létszámú, szórványban élő, illetve a nagyvárosokban megbúvó nemzetiségek könyvtári ellátására ebben rendszerben nem volt (és nem is lehetett) hely. A cigányság könyvtári igényeinek kielégítésére vagy olvasási kultúrájának fejlesztésére szintén nem (vagy csak kis mértékben) került sor.

A báziskönyvtárak (illetve rajtuk keresztül a nemzetiségi községi könyvtárak) módszertani irányítását és munkájuk szakmai összehangolását évtizedek óta az Országos Idegennyelvű Könyvtár látja el. Ez a módszertani irányítás éveken keresztül többféle tevékenység együttesét jelentette: a Nemzetiségi Új Könyvek (NUK-füzetek) állománygyarapító kiadványának a szerkesztését, nemzetiségi bibliográfiák folyamatos megjelentetését, az olvasótábor-mozgalom és az anyanyelvi iskolai versenyek támogatását (időnként ajándékkönyv-csomagokkal), leginkább azonban a báziskönyvtárak támogatására a főhatóságtól biztosított összeg részarányos elosztását. Ezt a mérsékelt összegű, de tervezhető támogatást (éveken keresztül 3 millió forint volt) a báziskönyvtárak nemzetiségi nyelvű könyvek és folyóiratok vásárlására fordíthatták. A nemzetiségi könyvgyarapítás finanszírozásának korábbi módja azonban 1995 után megváltozott, a meghatározott összegű támogatás helyébe a pályázati rendszer lépett, amely alkalmi és kampányfeladatok ellátására alkalmas ugyan, de a folyamatos állományfejlesztést kevésbé szolgálja. A támogatás feladata részben a helyi és a helyi-nemzetiségi önkormányzatokra szállt át – ettől a döntéstől sikert várni azonban merő illúzió, a kieső összeget a báziskönyvtárak (amelyek nem önálló jogi személyek, és költségvetésük is teljességgel a megyei könyvtárakhoz kapcsolódik) érdemben a mai napig sem tudták pótolni.

A nemzetiségi könyvtárügy irányítói és helyi „közkatonái” mind fokozottabb mértékben kénytelenek figyelmüket a helyi támogatás új lehetőségeinek a felkutatására fordítani (pályázatok, testvérvárosi kapcsolatok), valamint az együttműködés kialakítására az országos és a helyi nemzetiségi szervezetekkel. A testvérvárosi kapcsolat előnyeit Magyarországon értelemszerűen a német lakossággal rendelkező települések használják ki a legjobban, és az anyaországi támogatás eredményeként egyre gyakrabban érkezik számottevő könyv- vagy folyóiratküldemény a magyarországi falvakba. (A könyvtáros persze annak örülne, ha ezek a szállítmányok még gyakoribbak és még tervezhetőbbek volnának, ha a települések a küldeményeket célszerűen elosztanák egymás között, ha a küldeményben még több volna a fiatalok körében közkedvelt színes folyóirat és ha... a kíván-ságlista még tovább is folytatható volna!)

A módszertani támogatás egyik régtől bevált eszköze a Nemzetiségi Új Könyvek sorozata, amely évente 1–4 alkalommal, nemzetiségenként külön füzetben ismerteti az anyaország(ok)ban és a Magyarországon megjelent nemzetiségi nyelvű könyveket. Ezzel a tájékoztató eszközzel évente kb. 200-300 új könyvről

teszünk közzé hosszabb-rövidebb ismertetést (felerészben a közelmúltban megjelent, felerészben a közeljövőben megjelenő művekről). Sajnos a báziskönyvtárak ennek csak a töredékét képesek valójában megvásárolni, de a NUK-füzetek a távlati könyvtárfejlesztésben és az alkalmi tájékoztatásban így is feltétlenül hasznos támogatást jelentenek.

A rendszerváltást követően a magyar könyvkereskedelem értékesítési politikája alapvetően megváltozott: a nehezen beszerezhető és még nehezebben eladható nemzetiségi nyelvű könyvekből ettől kezdve nem halmozott fel készletet. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár az így keletkezett „ellátási hátrányt” igyekezett „tájékoztatási előnnyé” változtatni. Amíg régebben az elavult, de megvásárolható könyvesbolti kínálatot ismertettük, most a legújabb, de gyakran csak nehezen és külföldről beszerezhető könyvekről adunk hírt – ez a fonák helyzet is a nemzetiségi könyvtárügy nehezen feloldható ellentmondásosságát mutatja.

A Közép- és Kelet-Európa-szerte tapasztalható árröppadás a könyvkereskedelemben is súlyos beszerzési gondokat okoz. Az NDK megszűnése után a német könyvek igényesebb külsővel, de jóval drágábban kerülnek forgalomba, a horvát könyvek ára a sokszorosára emelkedett, a szerb könyvek beszerzését a délszláv háború és az embargó sokáig szinte lehetetlenné tette, a román könyvek többsége „személyes poggyászként” kerül az országba (ami azért mégsem nevezhető tervezett állományfejlesztési politikának).

Viszonylag egyszerűbb a szlovák könyvbeszerzés (több határmenti szlovákiai könyvesbolt érdekelt a forgalomnövekedésben, velük most formázódik az előzetes tájékoztatás az új kiadványokról és a behozatal is – a szükséges példányszámban), a szlovén könyvek döntő többsége az anyaországból ajándékként, illetve cserekönyvként érkezik.

A nemzetiségi könyvtárak (elsősorban a báziskönyvtárak) figyelme egyre inkább a lehetséges cserekapcsolatok felé fordul: egy-egy határon túli könyvtár (ritkábban könyvesbolt) részére magyar nyelvű könyveket küldenek, cserébe idegennyelvű könyvet, folyóiratot (ritkábban tankönyvet) kapnak.

A „módszertani támogatás” összefoglaló elnevezés tehát az Országos Idegennyelvű Könyvtár és a báziskönyvtárak kapcsolatának számos elemét, a támogatás lehetséges módozatait öleli fel, ugyanakkor látni kell, hogy az elmúlt évek szemléleti változása mellett és a nyomán keletkezett új gazdasági-szervezeti körülmények között már aligha folytatható rutinszerűen a korábbi együttműködés évtizedes gyakorlata.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár évtizedek óta nemcsak a magyarországi nemzetiségek könyvtári felügyeletét látja el, hanem megkülönböztetett figyelmet fordít a nemzetiségek helyzetének a tanulmányozására is. A nemzetiségekkel foglalkozó sajtó kutatása iránt az igény az 1970-es években fogalmazódott meg. A könyvtár ekkor egymás után tette közzé a nemzetiségek életével és tevékenységével foglalkozó összefoglaló, retrospektív köteteket (a magyarországi németek, illetve a szlovákok, a románok, a délszlávok 1945 és 1975 között). Ezek a kötetek azóta a magyarországi nemzetiségi sajtókutatás alapdokumentumai lettek. Felmerült azonban a folyamatos tájékoztatás igénye is, amelynek során az egyes nemzetiségek gondjai és eredményei párhuzamosan, egyetlen kötetben kerülnek nyilvánosságra. 1985 és 1991 között évente jelentek meg a hazai magyar és idegennyelvű sajtó nemzetiségi témájú cikkeit feltáró bibliográfia kötetei.

1991-től lehetőség nyílt a tematikailag gazdagabb feltáró munkára, és a modernebb, számítógépes és etnikai kisebbségek kutatása mellett megindult a világ (elsősorban természetesen Európa) nemzetiségei helyzetének a vizsgálata (beleértve a határon túli és a világon szórványban élő magyarság mint nemzetiség kutatását is), sőt a nemzetiségi kérdés általános és elméleti tanulmányozása is.

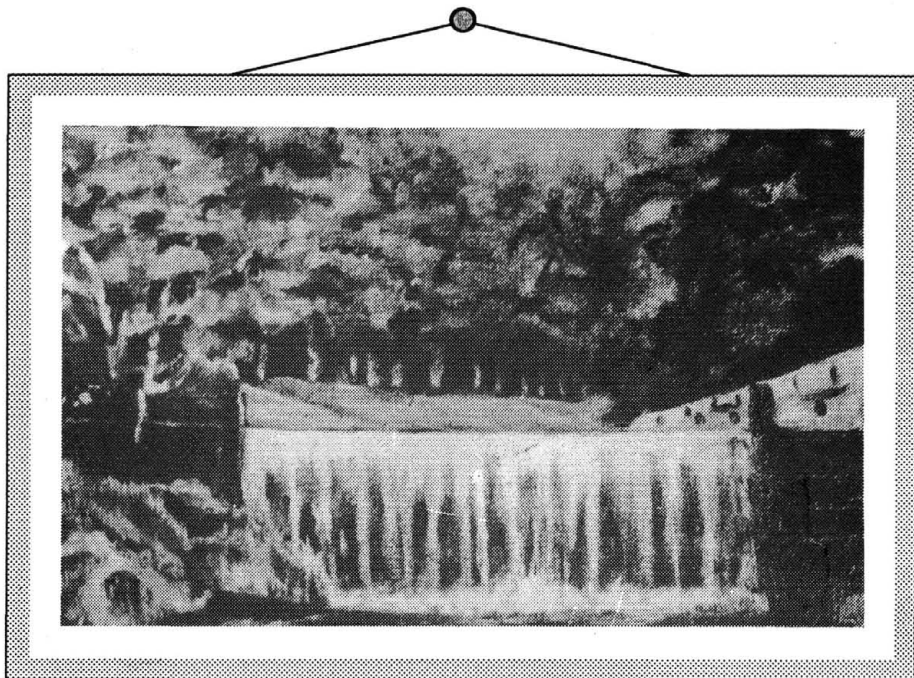
1992 óta az Országos Idegennyelvű Könyvtár az ún. Nemzetiségi Adatbázisban gyűjti, rendezi és teszi hozzáférhetővé anyagát. Az Adatbázis kétszáznál több sajtótermék szemlézett anyagát öleli fel, a feldolgozott cikkek száma 1997 tavaszára már meghaladta a 23 ezret. A számítógépen rögzített adatbázis sokoldalú visszakeresést tesz lehetővé, szerzői, tematikus, földrajzi, szervezeti és személyi mutató szolgálja a többszemponútú feltárást.

Az adatbázis anyagát évenként csoportosítva, bibliográfia formájában tesszük közzé (1997 januárjában jelent meg a legutóbbi kötet, amely az 1993. év sajtóanyagait tartalmazza, az 1994. esztendő anyagát még szintén 1997 első félévében megjelentetjük).

A kötetet Kertész Gyula, az OSZK munkatársa mutatta be a konferencia résztvevőinek, aki ismertette a bibliográfia egészének szerkesztési elveit, a számítógépes feldolgozás lehetőségeit és a hagyományos bibliográfiakészítés eltéréseit, részletekbe menően szót a modern mutatórendszer követelményeiről, és a Nemzetiségi Bibliográfiát elhelyezte a magyarországi nemzetiségi kutatás rendszerében.

A nemzetiségi kérdés egészét és nemzetközi összefüggéseit bemutató bibliográfia után két helytörténeti tájékoztató rendszert ismerhettek meg a jelenlévők, amelyek nemcsak azt mutatták, hogy milyen mértékben részesei a nemzetiségek az egyes tájegységek kulturális életének és szereplői a napi híradásoknak, hanem azt is, hogy a megyei könyvtárak tájékoztató szolgálata milyen mértékben és milyen megoldásokkal keresi a helyi információs igények kielégítésének a módját. Pallósiné Toldi Márta, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár igazgatója az évtizedes hagyományokra visszatekintő „Vas Megye irodalma 1965–1995” adatbázis CD-ROM változatát mutatta be, Surján Miklósnak, a Baranya Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatójának előadása pedig azt a periodikát ismertette, amely a „Tájékoztató a Baranya megyei kisebbségekkel foglalkozó sajtóközleményekről, cikkekről, könyvekről” címet viseli, és a helytörténeti tájékoztató rendszer tematikus tömörítvényének tekinthető (a szerző távollétében tanulmányát Bauer Nóra, a Megyei Könyvtár báziskönyvtárosa olvasta fel). A két különböző szemléletű tájékoztató rendszer a helytörténeti és a nemzetiségi tájékoztatás egy-egy lehetséges változatát ismertette, az e két területről gyűjtött információk kapcsolatát, de felvázolta azokat az előnyöket is, amelyekkel a helyi tájékoztató apparátusok hozzájárulhatnak egy közösen fejlesztett, országos információs rendszer kialakításához.

A nemzetiségi könyvtárügy teljes rendszere számára teremtené minőségileg jobb tájékoztatósi feltételeket az a kezdeményezés, amelyet Sóron László, az Országos Idegennyelvű Könyvtár főosztályvezetője terjesztett elő. Az OIK a nemzetiségi adatbázis szerkesztésének gondját és hozzáférhetőségét a jövőben meg kívánja osztani a megyei könyvtárakkal, illetve azokkal a városi és kisebb települési könyvtárakkal, ahol különösen fontosnak érzik a nemzetiségi adatbázis jelenlétét (a nagyobb létszámú nemzetiségekkel rendelkező településeken vagy

azokban a báziskönyvtárakban, amelyek nem megyei könyvtárak keretében működnek). Hogy ez a megosztás milyen technikai megoldás(ok) formájában valósul meg, folyamatosan vagy periodikusan kerül sor a lebonyolításra, erről a konferencián nem született döntés. Az együttműködés eredményeként azonban az OIK adatbázisának 23 ezernél több tétele közvetlenül elérhető volna a megyei (és a rendszerhez csatlakozó többi) könyvtár számára is. (Az előzetes becslések alapján a csatlakozni kívánó könyvtárak száma negyven körül mozog.)

A megyei könyvtárak cserébe a saját helytörténeti anyagukat, illetve annak a nemzetiségi vonatkozású állományrészét bebocsátanák az OIK-adatbázis rendelkezésére, a helyi-nemzetiségi információ így – célszerű válogatás és egységesítés után – az országos nemzetiségi tájékoztató rendszer részévé válnék. A helytörténeti tájékoztató rendszerek és az általuk továbbított információ elemzése bizonyára számos problémát és meglepetést tartogat a rendszer kibővítését szorgalmazók számára, a gyors, rendszeres és egységes elvek szerint történő tájékoztatás mégis vélhetően a nemzetiségi információs rendszer egészének a színvonalát fogja emelni.

*

Egyetlen tanácskozási nap programján még csak teljes leltárt sem sikerült készíteni mindazokról a problémákról és lehetőségekről, amelyekkel a megyei könyvtárak munkatársai, a báziskönyvtáros kollégák és a nemzetiségi települések könyvtárosai naponta szembesülnek. Azt is nehéz eldönteni, hogy a problémák, a szigorú körülmények kényszere diktálja-e a feltételeket napjaink magyarországi

nemzetiségi kultúrájának, vagy pedig az ötletekben gazdag együttműködés eredményeként hamarosan kilábalhatunk a nehézségekből. Végezetül azt kellene sugallnom, hogy a talán némiképp nyugvópontra jutó magyarországi nemzetiségi könyvtárügy jelenében mégis inkább világítótorony volt ez a konferencia, mégpedig olyan torony, amelynek van (és remélhetőleg lesz is) mire világítania. Ez a válasz azonban így túlságosan egyszerű volna! Az igazi választ – a saját, mindennapi tapasztalata alapján – mindenkinek személyesen kell megfogalmaznia...

Lukáts János

Megújul a könyvtári szabványosítás

*(A szabályzat – némi bevezetéssel –
a szakmai közvélemény tájékoztatására)*

A sokéves múltra visszatekintő hazai könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási (dokumentációs) szabványosítás a nemzetközi mércét is elbíróan magas színvonalú volt a 80-as évek végéig. A legfontosabb munkaterületeket és eszközöket, a nemzetközi szabványosítást gyorsan követve, vagy éppenséggel azt megelőzve – álláspontunkat utóbb (a nemzetközi szabványosításban elért jelentős befolyásunk révén) nemzetközileg is eredményesen érvényesítve – szabványosítottuk, kielégítve a legfontosabb szabványosítási igényeket, megteremtve a kompatibilitás feltételeit és a használók eligazodását egységesített eszközökkel segítve. Olyan eszközöket és folyamatokat is nemzeti szabványok szabályoztak, amelyeket külföldön általában egyesületek, szakmai intézmények és más hasonló szervezetek által készített szabályzatokkal szabványosítanak. A könyvtári szabványosítás kiterjedt (vagy legalábbis élesztoen hatott) a határterületekre is, így mindenek előtt a kiadói vagy a publikációkat nagy mértékben befolyásoló szabványokra (azonosító számokra, kódokra, dokumentumok alaki és adatközlési szabályaira) is. Néhány szabvány már közvetlenül készítette elő a korszerű információs technika/technológia alkalmazását.

Ez a fejlődés az 1990-es években, különösen 1994 után jelentősen lelassult, miközben a technológia változásai következtében a korábbi szabványok – részben, vagy egészükben – gyorsan avultak el, és új szabványok iránt mutatkozott igény. Az új szabványok létrehozására és korábbi szabványok felülvizsgálatára irányuló, kielégítetlen igény (a hazánkban különösen heterogén automatizálási eszközök alkalmazása miatt is) kompatibilitási nehézségekhez vezetett. Az új, „szabványosítás után kiáltó” eszközök és folyamatok szabványosíthatatlanok, a forradalmian átalakuló folyamatok pedig a régi szabványokkal nehezen összegeyztethetőkké váltak.

A megtorpanás fő oka a szervezeti keretek szétesése és a finanszírozási körülmények megváltozása volt. A korábbi, sikeres nemzeti szabványosítást és a nemzetközi szabványosításban való eredményes részvételt az állam a Magyar Szabványügyi Hivatal (MSZH) útján közvetlenül finanszírozta. Ebből adódóan a szab-

ványosítás előkészítésének és végrenajtásának szakmai/társadalmi környezete is az MSZH körül alakult ki, nevezetesen a Könyvtári és Információs Szabványosítási Műszaki Bizottság és az egyes szabványok kidolgozására létrehozott szakbizottságok működését is, továbbá a nemzetközi szabványosításban való részvétel számottevő részét is az MSZH szervezte, és költségvetése biztosította ezek fedezetét. Az MSZH átalakulásával Magyar Szabványügyi Testületté (MSZT) jelentősen megváltozott a helyzet. Egyes (igen ritka, a mi szakterületünket nem érintő) nemzetközi szabványok honosításán kívül a szabványosítást az illető szakterületeknek (az adott területen működő vállalatoknak, intézményeknek, szervezeteknek) kell megrendelniük az MSZT-től, mégpedig igen magas áron. A Műszaki Bizottság is de facto megszűnt: tagjai csak az MSZT tagjai lehetnek, a tagsági díj összege pedig a könyvtárak túlnyomó többsége számára lehetetlenné teszi a tagságot; jelenleg a szakmából csak a Művelődési és Közoktatási Minisztérium és (az egyesületeket illető tagdíjkedvezménnyel élve) a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagja az MSZT-nek és az illetékes műszaki bizottságnak.

Három éve a könyvtári szakmai szervezetek, az Országos Széchényi Könyvtár és annak Könyvtártudományi és Módszertani Központja, az MSZT egyetértése mellett kezdeményezték a könyvtári szabványosítási szervezet és folyamat átalakítását, megfelelő szakmai szervezet kialakítását és részben új szabványosítási módszerek alkalmazását. E kezdeményezést az MKM is támogatta, de a folyamat meglehetősen elhúzódott, részben finanszírozási problémák miatt, részben pedig „profí” szervezet létrehozása híján. Néhány új, illetve revideált szabvány így is létrejött, és tervek születtek a továbbiakra nézve, de az eredmény szervezeti és anyagi háttér híján nem volt kielégítő.

Ezen a helyzeten kíván változtatni a most létrejött Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság. Az alábbiakban megismerkedhetnek e bizottság összetételével, szervezetével, szabványosítási alapelveivel és feladataival, valamint munkarendjével. Előnyös e szempontból, hogy a könyvtári törvény koncepciója egyértelműen államilag finanszírozandó központi szolgáltatásnak tekinti a szabványosítást.

Az említett dokumentum önmagáért beszél. Mégis kiemelünk három lényeges szempontot:

- a nemzetközi gyakorlathoz alkalmazkodva és a finanszírozás adottságai miatt a könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási – bő értelemben vett – szabványok számottevő része nem (egyébként eleve diszpozitív) nemzeti szabványok, hanem az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Országos Széchényi Könyvtár által közreadott **szakmai szabályzatok** formájában jelenik meg a jövőben;
- a nemzetközi szabványokra és szabályzatokra alapozott, szűkebb használói kört érintő egyes szabványok (szabályzatok, pl. nálunk ritkán előforduló írásrendszerek transliterációja) esetében helyet kap az a módszer is, amikor a nemzeti szabvány vagy a szakmai szabályzat csak a hatályos nemzetközi szabvány (esetleg szabályzat) használatát írja elő, esetileg magyar fordításban (adaptációval) közölve a nemzetközi szabvány/szabályzat egy részét, pl. a bevezetést és/vagy a fogalom-meghatározásokat;
- a szabványosítás folyamatába, különösen előkészítésébe, elsősorban a szakmai szervezetek útján, minél szélesebb kört vonnak be.

A bizottság kidolgozta a szakterületen 1997-ben és 1998-ban folytatandó szabványosítás tervének tervezetét is. Ez azért csak tervezet, és azért későbbi időszakban tesszük közzé, mert végleges tartalma függ a költségvetés elfogadásától. A terv kiterjed a meglévő szabványok revíziójára (ideértve revideált nemzetközi szabványok honosítását is), valamint új szabványok, ill. szabályzatok kidolgozására vagy kihirdetésére. Végleges jóváhagyása után tartalmáról tájékoztatni fogjuk a szakmai közvéleményt, a szaksajtó útján és egyéb eszközökkel is.

A KÖNYVTÁRI ÉS SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÁSI SZABVÁNYOSÍTÁSI BIZOTTSÁG ÖSSZETÉTELE, SZERVEZETE, FELADATA ÉS MUNKARENDJE

1. A bizottság

1.1 A Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság (rövid neve: Könyvtári Szabványosítási Bizottság, a továbbiakban: bizottság) tagjai

- az Informatikai és Könyvtári Szövetség (KIK)
- az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK),
- a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE)
- a Magyar Szabványügyi Testület (MSZT) és
- az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK)

képviselői és a bizottság elnöke (lásd a 2. szakaszt).

1.2 A bizottság elnökből és tagokból áll. Az elnököt a bizottságba delegált tagok választják, vagy maguk közül, vagy más, szakmailag alkalmas személyt, előzetes szóbeli jelölés után. Több jelölt esetén titkos szavazással kell az elnököt megválasztani. Ha valamely, a bizottságban részt vevő szervezet vagy intézmény képviselőjét választják elnökké, akkor az az intézmény (szervezet), amelynek képviselőjét elnökké választották, az elnök helyett más képviselőt delegálhat. A bizottság titkára a szakmai szabályzatok készítésének koordinálására és az MSZT-vel való kapcsolattartásra hivatott szervezet, a KMK-ban működő, az OSZK főigazgatójának utasításával létrehozott szervezeti egységnek, a Könyvtári Szabványosítási Irodának (a továbbiakban: KSI) vezetője/munkatársa.

1.3 A bizottság nem önálló jogi személy. Összetételének, szervezetének, feladatainak és működési rendjének jelen leírása a bizottság tagjainak egyhangú jóváhagyásával lép hatályba, ill. módosítható.

2. Alapelvek, feladatok

2.1 A bizottság végzi

- a szabványosítási igények nyomon követését,
- a kidolgozandó szabályozási dokumentumok tárgyának, műfajának és főbb elveinek meghatározását,
- a szabványosításhoz szükséges finanszírozás tervezését,
- a kapcsolat tartását a Magyar Szabványügyi Testülettel (MSZT) az MSZT-nek a bizottságban részt vevő tagja és az MSZT illetékes műszaki bizottságban képviselt szervezet(ek) révén,
- a KSZI tevékenységének szakmai irányítását és
- a szakterület szabványosításáról szóló szakmai tájékoztatást.

2.2 A finanszírozási feltételekre tekintettel és a nemzetközi gyakorlat szerint a bizottság a nemzeti szabványoknak az MSZT keretében történő kidolgozása mellett szakmai szabályzatok kidolgozását is szervezi és – a KSZI útján – koordinálja.

2.3 A nemzeti szabványok kidolgozását a bizottság döntése szerint a KSZI az MSZT-től rendeli meg.

2.4 A szakmai szabályzatok tervezeteit a bizottság döntése szerint, a KSZI útján, megfelelő javaslattevő személy(ek) felkérésével, e célra felkért szakbizottság keretében (és – szükség szerint – szélesebb körű társadalmi vitára alapozva) kell kidolgozni. A szabályzatokat a bizottság hagyja jóvá, majd azokat könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási szakmai szabályzatokként kell közreadni, a KMK kiadásában, közreadóként az Informatikai és Könyvtári Szövetséget, a Magyar Könyvtárosok Egyesületét és az Országos Széchényi Könyvtárat tüntetve fel.

2.5 Nemzeti szabványként kell kidolgozni:

- azokat a szabályozási dokumentumokat, amelyek kidolgozásában a könyvtárak érdekeltek, de amelyek – részben vagy egészében – más intézményektől követelik meg a szabvány szerinti eljárást (pl. dokumentum-számozási rendszerek, kódrendszerek, dokumentumok megjelenési formájára és azokon feltüntetendő adatokra vonatkozó szabványok),
- lehetőség szerint azokat a szabványokat, amelyek világméretű (ISO) ill. európai regionális (EN) szabványok honosításaként jönnek létre.

2.6 A szakmai szabályzatok kidolgozása és a tervezetek megvitatása során minél szélesebb körű szakmai együttműködésre kell törekedni. A szakbizottságok szükség szerint előkészítő munkákba is bevonhatók.

2.7 Olyan esetekben, amikor a szabvány (szabályzat) használók szűkebb körét érinti, mind a nemzeti szabványok, mind a szakmai szabályzatok kidolgozása pótolható az eredeti nemzetközi szabvány használatát előíró jóváhagyó közleménnyel, ill. az eredeti szabvány vagy szabályzat használatát előíró szakmai szabályzattal.

- 2.8 A bizottság a nemzetközi szabványosítási, ill. szabvány-jellegű dokumentumok kidolgozását végző szervezetekkel az MSZT, ill. az adott nemzetközi szervezet munkájában részt vevő hazai intézmény(ek) útján kapcsolatokat tart fent, tájékozódás, ill. a hazai szakmai álláspont képviselote érdekében.
- 2.9 A bizottság gondoskodik a szabványosításról, valamint a megjelenő szabványokról és szabályzatokról szóló tájékoztatásról (a szakajtóban és egyéb keretekben).

3. A bizottság munkarendje

- 3.1 A szabványosítás finanszírozását a bizottságnak a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól kell kérnie, távlati és éves tervezés alapján, a könyvtári központi szolgáltatások keretében. A bizottság dönt az e célra folyósított és más célra nem használható, az Országos Széchényi Könyvtárhoz telepített összeg felhasználásáról a KSZI útján. E forrásból kell fedezni a KSZI működési költségeit is.
- 3.2 A könyvtári szabványosítási bizottság legalább évenként kétszer, szükség szerint ennél sűrűbben ülésezik.
- 3.3 A bizottság ülésén részt vesz (ha nem tagja a bizottságnak, tárgyalási joggal) a titkár. A bizottság minden ülésére meghívja – megfigyelőként – a Művelődési és Közoktatási Minisztérium illetékes osztályvezetőjét vagy annak megbízottját.
- 3.4 A bizottság döntéseit a jelenlevő tagok (legalább négy tag) egyszerű szótöbbségével hozza. Kivételt képez az 1.3 szakaszban meghatározott döntés. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. Indokolt esetekben a döntéseket levélszavazással (ideértve az elektronikus postát) is meg lehet hozni, de megvitatót indokló esetben a bizottság ülését össze kell hívni.

E szabályzatot a bizottság 1997. április 4-i ülésén egyhangúlag jóváhagyta.

1997. április 7.

A jóváhagyás hitelül:

Vajda Erik
elnök

HUNPATÉKA

adatbázis

A teljes magyar szabadalmi és használati minta leírások, friss bejelentésekkel, érvényességi és jogállás adatokkal, kivonatokkal, jellemző ábrákkal, igénypontokkal a Magyar Szabadalmi Hivataltól

Magyar Szabadalmi Hivataltól

Megrendelhető:

Levélben:

Magyar Szabadalmi Hivatal
Bartus Istvánné
1370 Budapest, Pf. 552

Elektronikusan:

E-mail: mszh@hungary.com
WWW-n keresztül:
[HTTP://www.hpo.hu/szt/hunprend.html](http://www.hpo.hu/szt/hunprend.html)

Felvilágosítást ad:

Törőcsik Zsuzsa

312-4400/203

E-mail: torocsik@olt1.hpo.hu

Vadász Ágnes

131-3724

E-mail: h3286vad@ella.hu

A Mitterand Könyvtár születése

A Francia Köztársaság elnöke 1989. július 14-én jelentette be egy új típusú óriás-könyvtár felépítését. A miniszterelnökéhez e tárgyban írott levelében *François Mitterand* hangsúlyozta: a 80-as években a nemzeti könyvtárban a nyomtatott dokumentumok mellett nagy erővel gyűjtötték az új hordozókon megjelenő szellemi termékeket is. A tudatos állománygyarapítás következtében gyorsan növekvő állomány számára mind kevesebb helyet tud biztosítani a város szívében álló régi épületegyüttes. Az olvasótermek előtt is mindennapossá vált a sorbanállás: mindig többen szeretnének az olvasótermekben dolgozni, mint ahány férőhely található azokban. Mitterand elnök azonban nemcsak az új nemzeti könyvtár felépítéséről határozott, hanem a könyvtáron belül forradalminak tekinthető változást is bejelentett: a korábbi gyakorlattól eltérően az új épület a nagyközönség előtt is szélesre tárja kapuit, állampolgári joggá téve a nemzeti könyvtár birtokában lévő szellemi javakhoz való hozzáférést.

A nemzetnek az újraválasztását ily módon is meghálálni kívánó köztársasági elnök óhaja a hétköznapi gyakorlatra lefordítva ugyan módosult kissé – nem az egész könyvtárat, csak annak egy részlegét nyitották meg a köznép előtt – de az új nemzeti könyvtár felépítésére vonatkozó grandiózus terv megvalósult. Az avatás előestéjén az időközben elhunyt Mitterand-ról elnevezett könyvtárat a tervezett időben, 1996 karácsonya előtt átadták Franciaország polgárainak.

Bár jónéhányan megengedik maguknak az élcélődést, hogy a francia nemzeti könyvtár új palotája leginkább a néhai köztársasági elnök abbéli törekvését tükrözi, hogy a hatalmas épületegyüttes mind méreteiben, mind kulturális vonzerejében túlszárnyalja a hihetetlenül népszerű Pompidou Központot, azt mindenki tudja, hogy a nemzeti könyvtár régen kinőtte a Richelieu utcáról nyíló épületeit. Az itteni raktárakat nem lehet bővíteni, és az olvasótermi helyek száma sem elegendő – annak ellenére sem, hogy ide csak a kutatók járhatnak, közönséges halandó nem léphet be a tudomány szentélyébe. (Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a deklarációk ellenére ez az elitista szemlélet az új épületben is változatlanul érvényesül: a kulturális örökség részeként a könyvtárban elhelyezett dokumentumokat – vagyis a korábbi nemzeti könyvtár teljes gyűjteményét – továbbra is kizárólag a kvalifikált értelmiség használhatja.)

A tudomány megszentelt helyszíne

A könyvtár építésére kiírt nemzetközi pályázat nyertese az a *Dominique Perrault* lett, aki a nemzeti könyvtár „háttérüzemeként” működő marné-la-vallée-i épületegyüttest is tervezte. Perrault elképzelése sok vitát váltott ki: a pragmatizmusra hajló könyvtáros szakma elsősorban a könyvtári funkciók elhanyagolását kérte számon a terveken. Igaz, ami igaz, Perrault nem egyszerűen egy épületet, hanem olyan helyet, helyszínt kívánt teremteni, amely egyszerre tükrözi a gazdag

szellemi örökséggel büszkélkedő francia nemzet nagyságát és a hatalmas területet e nemes célra adományozó Párizs városának nagylelkűségét. Az ő felfogása szerint az egész országnak felajánlott könyvtár, mely egyúttal az egész főváros népét is szolgálja, megszenteli még a helyet is, ahol felépül – tehát az ide kerülő épületegyüttes semmiképpen sem követheti a bevásárlóközpontok gigantikus épületeinek mintáját.

A távolról is jól látható, négy hatalmas üvegtorony a nyitott könyv szimbolikájával messzire sugározza a falai között elhelyezett dokumentumokban megtestesülő szellemi erőt. Az utca embere a lépcsőkön feljutva birtokába veheti az eszplanádót, ahonnan a nagyközönséget szolgáló olvasói szint nyílik. A tornyok között hosszan elnyúló vízszintes terek több szinten húzódnak egymás alatt. Az eszplanádról látni nem, csak érzékelni lehet a föld alá süllyesztett kutatói szinteket, amelyek rejtettségükkel is a *kincstár* metaforáját sugallják.

A Szajna szintje alatt kialakított kutatói terekbe azonban nem könnyű lejutni. Az állományokat rejtő hatalmas tornyok kopár betonfalainak súlya alatt szinte összeroppanó aknában az olvasó mintegy *alászáll* a tudás mély kútjába. A beavatási szertartás misztikáját felidéző „alámerülés” lehetősége nem adatik meg mindenkinek: a tudomány birodalmába csak hosszas erőfeszítés, sok éves tanulás és munka árán lehet bejutni. A kiválasztottak joggal érezhetik: ők kiérdemelték, hogy fizikai kontaktusba kerülhessenek a nemzet szellemi kincseit megtestesítő gyűjteménnyel.

A város forgatagától és zajától eltávolodó kutatót a föld alatt az Édenkert kis szelete várja. Az üvegfalak által körülvett, hatalmas területen álló normandiai erdő üzenete: aki eljutott erre a szintre, bármire képes – kiléphet a térből és az időből, alkothat maradandót, beírhatja a nevét a történelembe. E szimbólumokba gazdagon ágyazott tér az eltökélt, kemény munkának, valamint a kultúra erejébe és a jobb jövőbe vetett hitnek a megtestesítője.

Egy kis visszatekintés

Kevés nemzeti könyvtár büszkélkedhet fél évezredes múlttal: a franciák *XI. Lajos* uralkodásáig (1461–1483) vezetik vissza nemzeti könyvtárak történetét. Máig ható jelentőségű volt *I. Ferenc* 1537-ben hozott rendelete, amely az ország összes nyomdászát és könyvkiadóját kötelezte arra, hogy az általuk nyomtatott és forgalomba hozott valamennyi könyv egy példányát elhelyezzék az akkor Fontaineblau-ban működő könyvtárban. A rendelet az idők folyamán természetesen módosult, de lényegében mind a mai napig a nemzeti könyvtári gyűjtemény alapját képezik a kötelezpéldányként érkező dokumentumok.

A ragyogó elmével megáldott *Colbert* nagyratörő tervei közé tartozott az akkor még királyi könyvtárként funkcionáló gyűjtemény felvirágoztatása. Ennek érdekében sok művet vásároltatott, és divattá tette a jelentős gyűjtemények adományozását. Fáradozásainak látványos eredményeképpen a könyvtár hamarosan Európa leggazdagabb gyűjteménye lett. A műveket az ábécé betűivel jelzett 23 osztály valamelyikébe sorolták. Már ebben az időben gyűjtötték a metszeteiket, a kéziratokat, az érméket, de a fölhalmozott kincseket elsősorban a tudósok tanulmányozhatták. Voltak ugyan átmereti próbálkozások, amelyeknek köszön-

hetően „demokratizálódott” a könyvtár – például egy 1720-ban hozott rendelet szerint heti egy alkalommal 11 és 13 óra között a nagyközönség is látogathatta a királyi könyvtárat – de alapvetően nem változott az olvasóközönséget erősen megválogató, elitista szemlélet.

A nagy francia forradalom több területen is változást hozott a könyvtár életében: a királyi könyvtárból a nemzet könyvtára lett. A kötelespéldány rendelet három esztendőn át hatályon kívül volt, a személyzet szétszóródott, viszont az állomány jelentősen gyarapodott; itt helyezték el ugyanis a kivégzett vagy emigrált arisztokraták könyvgyűjteményeit. A hirtelen megnövekedett állomány egyre sürgetőbben vetette föl a könyvtár méltó elhelyezésének és ezzel párhuzamosan a dokumentumok katalogizálásának kérdését. Fél évszázadot kellett azonban várni arra, hogy III. Napóleon a Prosper Mérimée vezette bizottság javaslatára felkérje Henri Labrouste építész az eredetileg főúri palotáknak emelt épületek átalakítására. Labrouste munkáján a nemzeti örökség megővésére hivatott könyvtárról vallott korabeli nézetek tökéletesen tükröződnek: a nagy olvasóterem öntöttvas oszlopsora és a katedrálisokra emlékeztető, kupolákból álló mennyezete is azt sugallja: a nemzet könyvtára egyben a tudomány szentélye.

Az avatás előtt

Tavaly december elején lázas munka folyt a közkönyvtári részlegben; helyükre kerültek a bútorok, a könyvek és a számítógépek. Az alsó szintek azonban még üresek, itt csak a súlyos asztalok és a robusztus könyvespolcok várják hűvös nyugalommal a közeljövőben a falaik közé költöző állományt és az olvasókat.

Az olvasói terekben különös erővel érvényesül az épület négy fő alkotóeleme, a beton, a fa, az acél és az üveg. Ez utóbbi a mélyre süllyesztett erdőt veszi körbe három emelet magasságban. (Azt az erdőt, amely még az üvegtornyoknál is nagyobb indulatokat váltott ki. Az építész ugyanis nem pihenésre, felüdülésre szánta ezt a területet, hiszen ide nem lehet kimenni – így a szélben hajladozó fák csak az üvegfal mögül láthatók. Hiába vannak ott, alig néhány lépésnyire, mégis ugyanolyan elérhetetlenek a szemlélő számára, mint az „igazi” erdőkben állók, melyek közé a nagyvárosból csak vágyódik az ember. Így válik a jelenlévő, a valóságos és látható meseszerűvé, valótlanná és illúzióvá.)

Az acél mindenütt jelen van: e rideg csillogású fém nemcsak a hűvösen karcsú, távolságtartóan elegáns lámpatestek anyaga, hanem a legváratlanabb helyzetekben főszerephez jutó acélfonaté is. Az üzemek szikár célszerűségét felidéző acélfonat hol járdaként simul a látogató lába alá, hol burkolóelemként funkcionál az olvasóterem hatalmas fűtő-szellőző hengerei körül, hol térelválasztóként sejteti a mögötte lévő raktárak eljövendő gazdagságát.

A belső terek, de az egész épületkomplexum talán legfajsúlyosabb eleméről, a fáról órákat lehetne mesélni. Az üvegfal mögött hatalmas acélsodronyokkal kipányvázott javakorabeli normandiai fenyőkről már esett szó. A természetkedvelők az élő fáknak még örülhetnének – feltéve, hogy nem kérdezik meg, mibe került az 1,2 hektár erdő áttelepítése – de az már megkérdőjelezhető, szükség volt-e ilyen elképesztő mennyiségű fát kivágni a néhol bizony öncélú alkalmazáshoz. Az első kérdőjel a hatalmas (6 hektárnyi!) eszplanád, amelyet – akárcsak

az ide fölvezető lépcsősort – deszkával borítottak. Az időjárás viszontagságainak bőven kitett felület az egyetlen előnyét, meleg színét már elveszítette, és beton-szürkévé vált, viszont a simára gyalult deszkák esős időben (vagyis szinte minden nap, lévén hogy Párizsban vagyunk) rendkívül csúszósak.

A második kérdés: fából vannak az üvegtornyokat belülről végig burkoló fatáblák is, amelyek rendeltetése a napsütéstől védeni a raktári állományt, illetve az alsó szinteken az irodai dolgozókat. Azt mondják, az üvegfalak szerepe az építészetben elsősorban nem funkcionális, hanem erkölcsi kérdés: a kendőzetlenséget, az áttekinthetőséget sugallja. (Kilencvenezer négyzetméter üvegfal mögött ugyanennyi fatábla üzenete azonban számomra egészen más: sokkal inkább a nyugat-európai ember gögjét bizonyítja, aki nem sajnál Afrikában hatalmas erdőségeket kivágnatni azért, hogy a dokumentumait védje a Nap káros sugaraitól...)

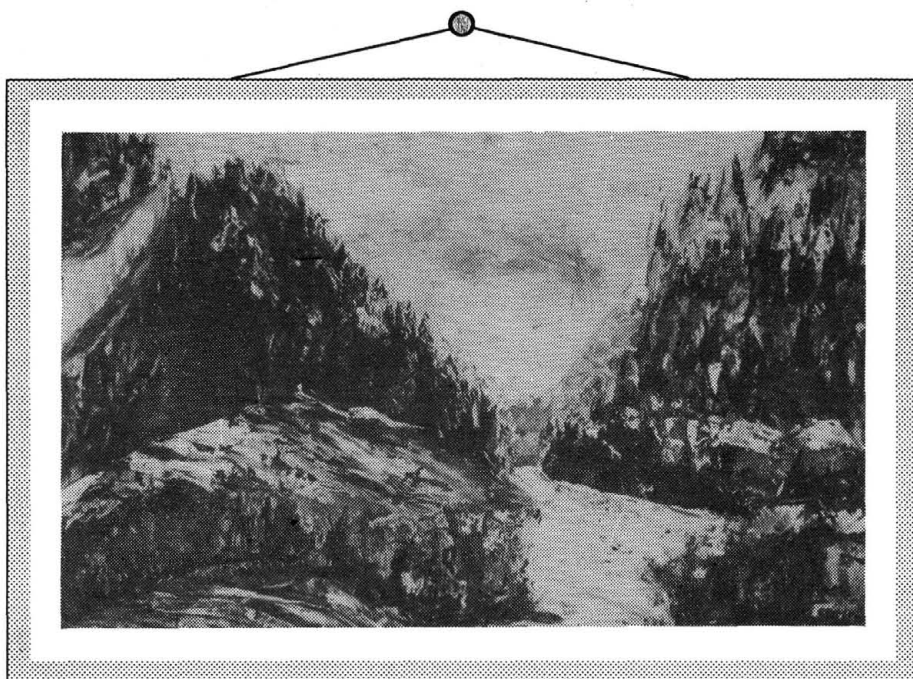
Afrikai faanyagból készültek a hatalmas olvasótermi asztalok, a masszív könyvespolcok és a térelválasztó falak is, amelyek a rigorózus párhuzamosok és derékszögek rabságába verték a valaha élő fákat. Sehol egy legömbölyített él, sehol egy apró engedmény, egy csöpp eltérés a szigorú fegyelemtől. A zord hatást csak fokozza az önmagát nyers valóságában megmutató beton, amely a belső terekben sem kapott burkolatot.

A nyilvános olvasótermekről

Franciaországban jó ideje minden közkönyvtár viszonyítási alapja a Pompidou Központ nyilvános könyvtára, a *BPI* (Bibliothèque Public d'Information). Az olvasók körében aratott hatalmas sikere az elmúlt évek során jószerével az egész francia könyvtári rendszert megváltoztatta – olyannyira, hogy hatása még a könyvtárosképzésben is jól érzékelhető. Ha mostanában Franciaországban nyilvános könyvtárat létesítenek, az első kérdés: mennyiben hasonlít majd a BPI-hez?

Nos, a BnF és a BPI közötti különbséget az is jelzi, hogy a nemzeti könyvtárba be kell iratkozni, míg a „Pompidou-ba” bárki szabadon bemehet (a BnF közkönyvtári részlegébe csak a nagykorú vagy érettségizett emberek iratkozhatnak be). A nemzeti könyvtár tíz szakosított olvasótermébe napi 3-4 ezer olvasót várnak (összehasonlításképpen: a BPI-ben naponta 12 ezren fordulnak meg!). Az új épület szabadpolcain elhelyezett állomány enciklopédikus jellegű – de a fő hangsúly a francia szellemiségen van – míg a BPI a legújabb dokumentumokat, az aktuális témák irodalmát gyűjti.

A nemzeti könyvtár új részlegében az enciklopédikus tudás megszerzéséhez minden forrás az olvasók rendelkezésére áll. A nyitáskor 180 ezer könyv és 2600 féle időszaki kiadvány várja az olvasókat, de az állományt öt év alatt 350 ezerre kívánják bővíteni. Ötven főre tervezték azt az olvasótermet, ahol a másfél száz napi- és hetilapot lehet majd olvasni. Az audiovizuális dokumentumok termében 145 olvasó hallgathatja a legkülönbözőbb hangfelvételeket, illetve nézheti a képgyűjteményeket és a multimédia összeállításokat. A gyűjtemény nagyságrendjét a következő számok érzékeltetik: a megnyitóra mintegy 70 ezer digitalizált metaszet, fényképet, rajzot és kéziratot, valamint 10 ezer zenei felvételt bocsátanak

az olvasók rendelkezésére. A 230 főt befogadó tudományos és technikai olvasóteremben közel 50 ezer monográfia és 400 folyóirat várja az érdeklődőket. Ennél is nagyobb a jogi, közgazdasági és politikatudományi részleg, ahol több mint 300 ember olvashatja a 30 ezres kézikönyvtári és 600 címből álló folyóiratállományt.

A legtöbben az irodalmi és művészeti olvasóterekben foglalhatnak helyet. A négy olvasóteremben több mint 600 férőhelyet alakítottak ki, a polcokra pedig 60 ezer könyv és 800 féle folyóirat került. Ehhez képest lényegesen kisebb a referenz szolgálat terme, ahol közel hatvanan kereshetnek a bibliográfiákban és más segédkönyvekben. Az ábécé betűivel jelzett olvasótermek közül a J betű jutott a filozófia- és történettudománynak, ahol 30 ezer könyv és 410 folyóirat várja a 300 olvasót.

Nemcsak az új olvasótermek, hanem egy nagyszabású kiállítás is várja a látogatókat *A világ tudáskincse* címmel. A teljes írásbeli kultúrát reprezentáló eredeti dokumentumok között egyiptomi papirusztekercsek, kódexek, ősnymtatványok, régi és újabb könyvek képviselik az emberiség által az évezredek során főlhalmozott szellemi javakat.

Tószegi Zsuzsanna

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI KÖNYVTÁR
Dokumentációs és Információs Osztálya

figyelmébe ajánlja a

P R E S S D O K

150 hazai napi- és hetilap illetve folyóirat cikkeit feldolgozó adatbázisának
1989-1996 közötti anyagát
valamint a

H U N D O K

40 külföldi napi- és hetilapban Magyarországra, Kelet- és Közép-Európára
vonatkozó
írásait feldolgozó adatbázisa
1991-1996 közötti anyagát

EGY CD-ROM LEMEZEN.

**Mindazon felsőoktatási, középiskolai, megyei és városi
könyvtárnak, amelyhez eddig nem jutott el sajtófigyelő
szolgáltatásunk**

A *Nemzeti Kulturális Alap* támogatásának köszönhetően

3000. Ft + ÁFA áron kínáljuk CD-ROM lemezünket.

Az alábbi címen várjuk megrendelését:

Országgyűlési Könyvtár
Dokumentációs és Információs Osztály
Budapest Pf.: 3.
1357

Telefon: 268-4105

Ezeregy könyv

Európa egyik legszínvonalasabb, tudományos igényű német nyelvű gyermek- és ifjúsági irodalmi folyóirata „Tausend und ein Buch” címmel Bécsben jelenik meg évente hat alkalommal. Kiadója az osztrák Tudományos, Kutatási és Művészeti Minisztérium Gyermek- és Ifjúsági Irodalmi Osztálya (Ministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst, Abteilung für Kinder- und Jugendliteratur) együttműködve más, e szakterülettel foglalkozó ausztriai intézményekkel (Internationales Institut für Jugendliteratur und Leseforschung, Österreichischer Buchklub der Jugend, Studien- und Beratungsstelle für Kinder- und Jugendliteratur). A tíz fős szerkesztőséget Peter Schneck vezeti.

A folyóirat szerzőgárdája széles körből tevődik össze. Az állandó munkatársakon kívül gyermek- és ifjúsági irodalom-kutatók egész sorának írása megtalálható benne. A szerzők között vannak egyetemi professzorok, egyetemi és főiskolai oktatók, könyvtárvezetők, pedagógusok, megtalálhatók a folyóirat társkiadójának, a Nemzetközi Ifjúsági Irodalmi és Olvasáskutató Intézetnek és a Minisztérium fent említett osztályának munkatársai, írók, műfordítók, dramaturgok, könyvszerkesztők és kiadók, az osztrák rádió és televízió

gyermekműsorainak szerkesztői, más gyermek- és ifjúsági irodalmi lapok munkatársai, a Bécsi Egyetem hallgatói és doktorjelöltjei. A folyóirat arculatát a tudományos kutatásokon alapuló elemzések határozzák meg. A magyarországi gyermek- és ifjúsági irodalomkutatás szempontjából is jelentős tanulságokat tartalmazó írások közül idézünk néhányat.

Ernst Seibert az irodalmiasság kérdését járja körül írásában, amelyben úgy véli, hogy a „magas” irodalom és a gyermekirodalom közötti ellentmondás kialakításához az az iskolai gyakorlat is hozzájárult, amely a „magas” irodalmat ismeri el irodalomként, a gyermekirodalomnak pedig csak szórakoztató és oktató szerepet szán. Ezt a zsákutcát elkerülendő állapítja meg, hogy a gyermek- és ifjúsági irodalom keletkezésének oka ugyanaz, mint az irodalomé általában: egy állandóan új erőfeszítéseket követelő viláértelmezés. Feladata nem az, hogy egy bizonyos témát feldolgozzon, hanem elsősorban az, hogy irodalomként funkcionáljon.¹

Hans-Heino Ewers tizenegy oldalas tanulmányában, amely egy előadásának nyomtatott változata, fejti ki a gyermek- és ifjúsági irodalomkritika korszerű követelményeit.

A gyermek- és ifjúsági irodalomkritikában paradigmaváltás követ-

1 Ernst Seibert: *Literarizität. Vom Schlagwort zur Anstrengung des Begriffs. Eine Annäherung an die Kinderliteratur.* In: Tausend und ein Buch Nr. 6/1993. S. 16-22.

kezett be a 70-es, 80-as években. Az olvasóközpon-tú kritikát felváltotta a műközpontú kritika. A kritikának el-sősorban arra kellett rákérdeznie, hogy az irodalmi mű alakításának módja az irodalom általános fejlettsé-gi szintjéhez mérve megfelel-e a vá-lasztott su-jet-nek.

Mindamellet-t figyelembe kell ven-nie a gyermeki és ifjúi világ minden-kori aktuális megfogalmazását, még-hozzá professzionális módon: szem-besítve azt a gyermek- és ifjúsági iro-dalom kordiagnosztizáló jellegével.²

Horst Seidmann arról ír cikkében, milyen hatással vannak a médiák a gyermekkultúrára. Megállapítása sze-rint a gyermek- és ifjúsági könyv nem több és nem kevesebb, mint egy mul-timédiákra épülő gyermekkultúra egy szegmentje. A gyermekkönyvnek ugyanakkor sajátos teljesítőképessége és különleges használati értéke van. A megváltozott helyzetet figyelembe kell venni, amikor a gyermek- és ifjú-sági könyv hatásának lehetőségeivel – pedagógiai értelemben is – élni aka-runk.³

Ideológia és gyermekirodalom cím-mel tartott előadást az IBBY 24. Nemzetközi Kongresszusán Ana Ma-ria Machado brazil író-nő. Ez olvasha-tó a folyóirat 1994/6. számában.

Az IBBY (International Board on Books for Young People) szándéka pontosan az, amire a világnak szüksé-ge van: a népek megértésének elősegí-tése a gyermekkönyvek és fordításai-k segítségével. Az író-nő rámutat, milyen előítéletek kapcsolódnak írókhoz, művekhez, hogyan lehet félremagya-rázni, téves ideológiával átítatni egy művet. Ezért ideológiamentes, kriti-kus olvasói magatartást javasol.⁴

Tematikus számot szenteltek a szerkesztők 1995-ben az osztrák gyer-mek- és ifjúsági irodalom legfonto-sabb kérdéseinek bemutatására: mi-lyen specifikumai voltak bizonyos tör-ténelmi korszakokban és vannak ma. Ezen túlmenően olvashatunk műfor-dításokról, kiadókról, illusztrációkról, könyvtárakról, kutatásról, elismert-ségről, támogatásról, díjakról, azaz az irodalomról és intézményi rendsze-réről Ausztriában.⁵

A publikációk nagy része a német nyelvű gyermek- és ifjúsági irodalom valamely jelentős kérdésével foglalko-zik. Több szerző-nél is találko-zunk az erőszak és a szélsőkobb ideológia iro-dalmi ábrázolásával a német nyelvű if-júsági regényekben. Ezek közé tarto-zik Peter Malina írása, amelyben a je-lenség társadalmi, politikai, pszicho-lógiai hátterének és a témakörben

2 Hans-Heino Ewers: *Zwischen Literaturanspruch und Leserbezug. Zum Normen- und Stil-wandel der Kinder- und Jugendliteraturkritik seit den 70er Jahren*. In: Tausend und ein Buch Nr. 4/1993 S. 4–14.

3 Horst Seidmann: *Kinder- und Jugendliteratur in anderen Medien. Oder: Auswirkungen der Mediatisierung auf der Kinderliteratur*. In: Tausend und ein Buch Nr. 6/1994 S. 19–33.

4 Ana Maria Machado: *Ideologie und Kinderliteratur*. In: Tausend und ein Buch Nr. 6/1994 S. 19–33.

5 *Österreichische Kinder- und Jugendliteratur*. In: Tausend und ein Buch Nr. 4-5/1995

megjelent legújabb ifjúsági regényeknek az elemzését olvashatjuk.⁶

Segíti-e az olvasás egymás megértését? – teszi fel a kérdést írása címe-ként Charlotte Ennser, aki különböző kultúrákban élő fiatalok egymással kapcsolatos előítéleteiről, azok legyőzéséről szóló német nyelvű könyveket mutat be, bízva az irodalom, az olvasás jobbító hatásában.⁷

Gertie Wagerer az újabb regények apa-ábrázolásával foglalkozik írásainak egyikében.⁸ Megfigyelései szerint a német irodalomban új apa-szerep jelent meg, ami a jelenlegi társadalmi helyzettel magyarázható. Kialakulóban van egy új klisé is: a „régí” típusú apák merevek, és nem érdeklik őket a gyerekeik problémái, míg az „új” apák – akik életművészek – új lehetőséget nyitnak gyerekeik részére.

Növekszik azon könyvek száma, amelyeknek témája az apával való szorosabb kapcsolat utáni gyermeki vágy.

Új jelenség a gyereket saját akaratából egyedül nevelő apa. A családok

már régóta nem egyértelműen meghatározott egységek egyértelmű szerepekkel. A család változóban van. Ezért tartja az elemzés írója nagy jelentőségűnek azt a párbeszédet, amelyet az új könyvek elindítanak.

További érdekfeszítő elemzések – többek között – Franz Derdak: A roma és szinti népcsoportok ábrázolása az osztrák ifjúsági irodalomban,⁹ Steffen Peltsch: Az NDK-beli gyermekkönyvírók alkalmazkodás, rezignáció és optimizmus között,¹⁰ Waltraut Hartmann: A szexuális visszaélésről szóló könyvek recenzálásának nehézségeiről,¹¹ Petra Ernst: Haza és határtalanság mint gyermek- és ifjúsági könyvek motívuma.¹² Werner Wintersteiner: Közel-keleti konfliktusok ábrázolása a gyermekirodalomban.¹³

Az elsősorban a német nyelvű irodalmat bemutató folyóirat betekintést nyújt más népek irodalmába is, így többek között az orosz, a francia, izraeli, litván, japán gyermek- és ifjúsági irodalomba. Foglalkozik ugyanakkor

6 Peter Malina: *Vor der eigenen Tür. Überlegungen zur Aufarbeitung des Rechtsextremismus in der deutschsprachigen Kinder- und Jugendliteratur*. In: Tausend und ein Buch Nr. 2/1993 S. 4–12.

7 Charlotte Enser: *Hilft Lesen verstehen? Beitrag der Kinder- und Jugendliteratur zum interkulturellen Lernen*. In: Tausend und ein Buch 2/1994 S. 10–19.

8 Gertie Wagerer: *Vater – Rollen vorwärts. Beobachtungen zur Darstellung des Vaters in neueren Kinderbüchern*. In: Tausend und ein Buch Nr. 2/1995 S. 26–30.

9 Franz Derdak: *Zigeuner? Nein: Roma und Sinti. Jugend- und Sachliteratur zur neuen österreichischen Volksgruppe*. In: Tausend und ein Buch Nr. 4/1994 S. 30–31.

10 Steffen Peltsch: *Schwuba oder die neuen Konditionen. DDR-Kinderbuchautoren zwischen ANpassung. Resignation und Optimismus*. In: Tausend und ein Buch Nr. 3/1995 S. 6–12.

11 Waltraud Hartmann: *Von der Schwierigkeit, Bücher zum „sexuellen Missbrauch“ zu rezensieren*. In: Tausend und ein Buch Nr. 3/1995 S. 46–49.

12 Petra Ernst: *Heimat und Heimatlosigkeit als Motive der Kinder- und Jugendliteratur*. In: Tausend und ein Buch Nr. 6/1995. S. 42–43.

13 Werner Wintersteiner: *Mein Jerusalem – Dein El Kuds Nahost – Konflikte in der Kinder- und Jugendliteratur (Teil I.)* In: Tausend und ein Buch Nr. 6/1993 S. 11–19.

az osztrák irodalom más országbeli fogadtatásával is (pl. Magyarország). Különleges színfoltja a folyóiratnak a fiatalok kedvenc íróinak, költőinek megszólaltatása. Olvashatunk interjút – többek között – Christipe Nöstlingerrel, Hans Manz-cal, ismertetést Martin Walserről, Jutta Treiberről, s megismerkedhetünk neves irodalmi-közéleti személyiségekkel, így Karin Sollattal, a Nemzetközi Ifjúsági Irodalmi és Olvasáskutató Intézet vezetőjével.

Az osztrák Tudományos, Kutatási és Művészeti Minisztérium képviselői minden év tavaszán megrendezik a gyermek- és ifjúsági könyvek napját, s átadják az év legjobb könyveinek járó díjakat. A díjazott könyvek a „Tausend und ein Buch” hasábjain is bemutatásra kerülnek.

Ez a díj a kiemelkedő könyvek legnagyobb állami elismerése, amelyet írók, költők, műfordítók, illusztrátorok, könyvkiadók kaphatnak az év hét legjobb alkotásáért. 1996-ban 157 könyv „versenyzett” a díjakért a fenti kategóriákban. A hét díj odaítélésén kívül 12 könyv került a „tisztelőbeli” listára. A Minisztérium megvásárlással is támogatja a díjazott és a tisztelőbeli listán szereplő könyveket.

A magyar olvasóközönség érdeklődésére is számot tarthat, hogy milyen regények kaptak díjat a nagy kínálatból.

A díjazott regények között volt Sophie Brandes: Ein Baum für Mama (Egy fa a mamának) c. könyve, amely a 10 éves Katrin édesanyjának betegségén keresztül a sors megváltoztathatatlanságát mutatja be: hitetlenség, el-

lenállás, fájdalom és gyász azok a tények, amelyekkel meg kell birkóznia. A megpróbáltatások elviselésében egy mesészerű elbeszélés „erős” gyermekszereplővel való azonosulása is segítségére van.

Két németre fordított külföldi regény is díjat kapott, nem a műfordítás, hanem a regény kategóriában. Ezek közül egyik Chen Danyan kínai író „Neun Leben” („Kilenc élet”) c. önéletrajzi ihletésű regénye, amely a kínai kulturális forradalom fizikai és lelki hatásait írja le egy lány fejlődéstörténetén keresztül.

A másik külföldi regény Erlend Aas: Finger hat es aufgeschrieben c., Senta Kapoun, a neves műfordító által németre fordított műve.

A regény egyszerre két nézőpontot érvényesít a fiatalok felnőtté válási folyamatának ábrázolása során: egy szubjektív első személyűt és egy külső megfigyelőt.

Egy lány lelki érési folyamatát, felismeréseit, kételyeit, félelmeit, apjához fűződő érzelmi szálait, anyjától való „leválási” folyamatát mutatja be Jutta Treiber: Der Blaue See ist heute grün (A kék tó ma zöld) c. díjazott regénye.¹⁴

A folyóirat minden évben bemutatja az adott év könyvújdonságait. Egyrészt bibliográfiát közöl, másrészt recenziókat tesz közzé a jelentősebb művekről. Ezen túlmenően a Gyermek- és ifjúsági könyvek rovatban 8-10 új könyv ajánlását találjuk. A legújabb szakirodalomról a Fachliteratur c. rovat tartalmaz igen színvonalas recenziókat. Külön rovatból tudhatjuk

14 *Österreichische Kinder- und Jugendbuchpreise 1996* In: Tausend und ein Buch 2/1996. S. 38–43.

meg Gertie Wagerer rovatvezetőtől, hogy mely könyvekről írnak más német nyelvű gyermek- és ifjúsági irodalmi folyóiratok, mint pl. a Bulletin Jugend und Literatur, az Eselsohr, a Beiträge Jugendliteratur und Medien és a JuLit. S mindezek mellett konferenciákra és más szakmai rendezvényekre szóló meghívók is növelik a magazin aktualitását. Fontos hír, hogy a Nemzetközi Ifjúsági Irodalmi és Olvasáskutató Intézet 33. konferenciáját

1997. augusztus 25–30-ig rendezi meg a karintiai Tainachban.

A gyermek- és ifjúsági irodalom osztrák magazinja, a „Tausend und ein Buch” izgalmas és hasznos olvasmány olvasóknak, kritikusknak, kutatóknak egyaránt. Reprezentálja azt a szellemi pezsgést, amely a német nyelvű gyermek- és ifjúsági irodalom területén jelen van.

Lipócziné dr. Csabai Sarolta

PAD – Az OPKM pedagógiai adatbázisa

1997. februárjától az IIF szolgáltató gépén online elérhető az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum pedagógiai adatbázisa.

Az adatbázis tartalmazza 1989-től a Magyar Pedagógiai Irodalom c. nemzeti szakbibliográfia teljes anyagát (neveléstudomány, oktatástudomány, oktatásügy, közoktatás, szakképzés, oktatásmódszertan, neveléstudomány, neveléstörténet, nevelésszociológia, gyógypedagógia témakörében), valamint az OPKM-ben feldolgozott idegen nyelvű szakkönyvek és válogatott folyóiratcikkek adatait. A tartalmi feltárást az OPKM saját tárgyszórendszere biztosítja. Az idegen nyelvű dokumentumok jelentős részéhez címfordítás és referátum is tartozik. Az adatbázis jelenleg 36506 Hunmarc formátumú bibliográfiai rekordot tartalmaz. Az adatokat negyedévenként frissítjük.

Az adatbázis elérhető: `helka.iif.hu`
login `brsguest`
password `brsguest`

Az adatbázis az IIF hostján OPKM elnevezés alatt található.

Az adatbáziskezelő BRS/SEARCH.

Az elérést Hungarnet tagok számára az IIF támogatja, az adatbázis-használat ingyenes.

Az ország legnagyobb könyvkereskedelmi bolthálózata

Mint emlékeztet, a Múvelt Nép Könyvterjesztő Vállalat vidéki nagyvárosok legjobb helyein lévő 24 boltjának apportálásával létrejött Bibliofil KFT 74%-os üzletrészét tavaly értékesítette az ÁPV RT nyilvános kétfordulós pályázat keretében. Az 1992-ben alapított cég korábbi hányatott sorsát követően privatizációja is viharokat kavart. A pályázat miatt mind a korábbi tulajdonos ÁPV RT-t, mind a pályázat nyertesét, a Könyvesház KFT nevével jelzett „Könyvesház konzorcium”-ot többen támadták. Közel 150 ismert közéleti személyiség nyílt levelet jelentetett meg az ÁPV RT döntését megelőző napon a Bibliofil KFT bolthálózatának védelme és a monopóliumhelyzet kialakulásának elkerülése érdekében, a művelődési miniszter és az Írószövetség pedig védnökséget vállalt a Bibliofil KFT felett. Az ÁPV RT álláspontja mindvégig az volt, hogy a pályázat kiírása és elbírálása során figyelembe vették a szakértői véleményét is, a pályázat nyertesének az ÁPV RT igazgatósága egyhangúlag a legjobb ajánlatot tett pályázót nyilvánította, és a megkötött szerződés kellő garanciákat tartalmaz a bolthálózat és a könyvkereskedelmi tevékenység védelme érdekében.

A „Könyvesház konzorcium” kijelenti, hogy mint befektetők, hosszú távon gondolkodnak, tagjai nem strómanjai senkinek, továbbá a tulajdonosok feltett szándéka, hogy a Bibliofil bolthálózatot megőrizzék a könyvszakma számára, és az ÁPV RT-vel kötött privatizációs szerződést betartsák.

A Könyvesház KFT és a Bibliofil KFT többszörös kihívásnak tekintik, hogy nyereségessé tegyék a könyvkereskedelmet akkor, amikor a világ a számítógépek és a CD-ROM-ok felé halad, Magyarországon az életszínvonal és a változó szokások miatt a könyvpiac volumene reálértékben évek óta csökken, és a mára már üzletgá váló feketekereskedelem és kiadás, valamint a leértékelt könyvet árulók miatt milliárdoktól esnek el a tisztességes könyvkereskedők és kiadók.

A Bibliofil KFT értékesítésével lezárult a könyvkereskedelem privatizációja, és ezzel új szakasz kezdődött el a könyvszakmában is. Kialakult egy tulajdonosi struktúra, amelyen belül jól kitapintható érdekek motiválják a szereplőket, és egymástól is számon kérhetik a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése etikai kódexének betartását.

A Könyvesház KFT és a Bibliofil KFT vezetői kijelentik, nem kultúrpolitikát akarnak csinálni, hanem könyvet eladni. Garantálják, hogy minden, törvényes keretek között megjelent könyv ott lehet a Bibliofil KFT boltjaiban polcain, ezen belül az úgy nevezett értékes irodalom és a klasszikusok is. Ennek érdekében új típusú együttműködési megállapodásokat és szerződéseket fognak kötni kiadókkal, amelyekben vállalják, hogy pontosan fizető, korrekt partnerek lesznek, ellenőrizhetővé teszik készletelszámolásukat, de ők is elvárják a partnereiktől a korrekt piaci magatartást. Mint az ország legnagyobb könyvkereskedelmi bolthálózata, tervezik, hogy az elterjedt bizományosi konstrukció mellett fix fizetésre és – esetleg összefogva más kereskedőkkel is – kizárólagos kiskereskedelmi értékesítésre is átvessznek egyes könyveket.

A jövőben a Könyvesház KFT és a Bibliofil KFT egységes vállalkozásrendszerként jelenik meg a piacon, mind a szállítók, mind a vevők felé. A kiadók és más könyv-kiskereskedők számára a Könyvesház KFT az eddigieknél nagyobb volumenben komplex nagykereskedelmi tevékenységet fog folytatni az egész ország területén,

akár heti kétszeri újdonság vagy utánrendelés „házhoz szállítással” is.

A vidéki értékesítési lehetőségek tekintetében a tulajdonosok jelentős tartalékokat és ki nem elégített keresletet látnak a vidéki könyv és kultúrcikk kereskedelemben. A vidéki vásárló közönség számára fokozatosan egységes megjelenésű bolthálózatot hoznak létre a Bibliofil KFT és a Könyvesház KFT üzleteiből. A könyv-választék érezhető javulása mellett hamarosan megjelennek vidéki boltjainkban a cd-lemezek, video- és hangkazetták, komolyzenei cd-k, zene-művek és kották, CD-ROM-ok, valamint szeretnék bolthálózatukon keresztül országos szinten megoldani az évközi tankönyvellátást és utánpótlást is. Kedvezményekkel szeretnék megnyerni maguknak az iskolákat, a diákokat, a pedagógusokat, kialakítják törzsvásárlói rendszerüket, bevezetik a korszerű fizetési lehetőségeket, bankkártyákat stb.

A társaságok üzletpolitikai elképzeléseiket 3–5 év alatt szeretnék megvalósítani, ezért illúzió lenne azt várni, hogy egy-két hónap alatt csodát művelnek a talán lassan talpra álló könyvszakmában.

Könyvesház KFT Bibliofil KFT

Szerkesztőségünk címe és telefonszáma megváltozott!

Mostantól címnünk:

Budapest, I. Budavári Palota F épület (4. szint, 438. szoba)

Postai címnünk: 1827 Budapest

Telefonjaink: 156-8521

175-2094 (Győri Erzsébet)

Felhívás a Gombocz-ösztöndíj elnyerésére

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete az 1997/98-as tanévre is meghirdeti a **Kent State University (Ohio, USA)** könyvtári és informatikai tanszékére 2 szemeszterre, 10 hónapra szóló Gombocz-ösztöndíjat.

Az ösztöndíjat elnyerő könyvtáros/tájékoztató szakember a tanszék hatodéves hallgatója lesz, a kiválasztott tárgyakat tanulja, tanulmányai során vizsgákat kell tennie. A tárgyak kiválasztásakor lehetőséget kap arra is, hogy saját témakörében kutatást végezzen.

Az ösztöndíj már évek óta a Fulbright-ösztöndíjrendszer része. 1992 januárja óta Magyarországon is működik Fulbright Bizottság, amely a pályázatokat lebonyolítja. A pályázatokat az első fordulóban a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége véleményezi, ők tesznek javaslatot a Fulbright Bizottság számára.

A jelentkezés feltételei:

- felsőfokú könyvtárszakos vagy más egyetemi végzettség;
- munkahelyi ajánlás;
- pályázati terv a tanulmányozandó témáról, illetve későbbi hasznosításáról;
- angol nyelvvizsga.

A pályázatokat a Magyar Könyvtárosok Egyesületének **1997. május 31-ig kell beküldeni** az MKE, 1054 Budapest, Hold u. 6. címre, a következő összeállításban:

- szakmai önéletrajz (röviden angol nyelven is),
- a tanulmányozandó téma megjelölése,
- munkahelyi ajánlás,
- a végzettséget és a nyelvtudást igazoló okmányok másolata,
- nyilatkozat az utazási költség vállalásáról.

Az MKE elnöksége által kijelölt bizottság **várhatóan a június 9-i héten** választja ki személyes beszélgetés útján az ösztöndíj elnyerésére érdemes kollégát.

A pályázat beadásának határideje a Fulbright Bizottságnál: **augusztus 1.**

Végül előzetesként *néhány gyakorlati tudnivaló* az 1997 őszén kiutazó ösztöndíjas, Kiss Barbara jóvoltából:

A leendő ösztöndíjasnak célszerű a döntés után minél előbb letennie a TOEFL nyelvvizsgát (legalább 550 pontos eredménnyel), és előírják számára a GRE (Graduate Record Exam) vizsgát is. – Hitelesített másolatot és fordítást kell készíttetnie diplomájáról és leckekönyvéről. – Különböző egészségügyi vizsgálatokon kell átesnie, továbbá meg kell felelnie a nemzetközi oltási szabályoknak. (Mindez az utánajárás mellett pénzbe is kerül!) – Idén a Fulbright Bizottság az utazási költség felét fedezi, a másik felét a kiutazónak kell állnia.

További kérdéseikkel forduljanak Hegyközi Ilona titkárhoz:

Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1054 Budapest, Hold u. 6., Tel./Fax: 111-8634
E-posta: mke@mail.c3.hu vagy h11200mke@ella.hu

Egy régi könyvtáros-mohikán emlékeiből

Ahogy lehet(ett)

6.

Bohókás tanulmányút-életkép

A címben foglalt út a Szovjetunióba vitt Kondor Magdával (K.M.) a 60-as évek vége felé, a két Kulturális Minisztérium közötti együttműködési szerződés keretében.

Viktorás, a tolmács

A kéttagú magyar delegáció vezetője természetesen a Könyvtári Osztály vezetője. Tekintettel a küldöttség jeles voltára, már moszkvai érkezésünkkel kísérlő-tolmács várt ránk. Nem mindennapi figura volt az Inturiszt alkalmazottja. Kárpátaljai hucul, aki fogyatékos magyar ismeretekkel bírt, azt hiszem oroszul sem tudott igazán (inkább valamilyen rutén nyelvjárásban lehetett honos). Mindazideig magyar mutatványosok, cirkuszosok és hasonlók kísérőjeként tevékenykedett. Mindezekhez az italt ugyan nagyon kedvelte, de nem bírta. Ez volt Viktorás – ahogy elneveztük – tolmácsunk. Jóindulatú, kedves, megbízhatatlan, szakmailag gyatra. E tulajdonságai együttesen tették igazán emlékezetessé a tanulmányutat az egyéb folklorisztikus elemek mellett.

Utólagos politikai felhangok elkerülése végett is megemlítem, hogy az ottani Könyvtári Osztály akkori vezetője történetesen egy agit-prop.-ből szabadulhattott figura volt, aki szakmailag tökéletesen járatlanul csak az együttműködés jelentőségének hangoztatásában vélte a megbeszélések lényegét. De még így sem lehetett elkerülni, hogy szó essen pl. a szakozásról, amit tolmácsunk úgy fordított, hogy „valamilyen kartonocskákról beszél az elvtárs”, a szakozás, az osztályozás fogalma hidegen hagyta. Így egy idő után a nagyon fogyatékos orosz ismereteimet vetettem be, s így legalább a szakkifejezések körül nem maradt homály.

Közjáték Grúziában

Még a meghívás során kellett Pesten eldönteni, hová akarunk „vidékre” menni. Grúziában állapodtunk meg, így 3-4 nap múlva elkerültünk Tbiliszibe, egzotikus várakozásokkal eltelten. Hucul-tolmácsunk, Viktorás biztosított róla, hogy rendkívüli, hasonlíthatatlan vendéglátásban lesz részünk. Ezt józanul ítélte meg. Szép volt az Elbrusz feletti repülés, kellemes a látogatás, inkább kirándulás, mint szakmai jellegű. Tbilisziről sok emlék maradt, kedves emberekkel találkoztunk. Sztálin-relikviák – pontosabban Szoszo Dzsugasvili emlékek – ékesítették még mindig a várost.

Csúspontja azonban egy, a grúz-azerbajdzsáni határon fekvő faluban történt kirándulás volt. Dzsipen, úttalan utakon jutottunk el a faluba, ahol a kolhoz ve-

zetői nagyszabású bankettel fogadtak minket. Soha ennél rosszabb fogadtatást! A dúsan terített asztal körül a helyi szokásoknak megfelelően csupa férfi ült, a női egyenjogúságot a fal mellett álldogáló funkcionárius feleségek és egyéb asszonyok képviselték, akik a felszolgálásban buzgólkodtak hang nélkül. Grúz szokás szerint **tamada** (músortvezető) vezényelte a bankettet. Első szavai arról szóltak, mekkora megtiszteltetés egy ilyen magas rangú küldöttség látogatása. Kiemelte, hogy mi sem bizonyítja jobban a társadalmi változások óriási vívmányait, mint hogy egy asszony vezeti a küldöttséget. A falnál ácsorgó asszonyok szeme se rebbent. A finom grúz borokat, cinándálit és egyebeket ökörszarv-tü-lökben szolgálták fel, és Viktorás hamar az asztal alá került. Én muszáj-Herkulesként ittam, mivel K.M. nem bírta az italt. Így nekem innom, tolmácsolnom és válaszolnom kellett a tamada intenció szerint. Midőn elhangzott a kolhozelnök első üdvözlő beszéde, K.M. leszólt Viktorásnak az asztal alá: mit mondott az elnök? Én a tószty folyományaként éppen itam tülkömből. Viktorás tolmácsolt: „azt mondta az elnök elvtárs milyen jó, hogy ilyen f...a gyerekek jöttek a testvéri országból”. Az elvtársnő külön üdvözlését még így adta vissza énekelve: „a lányok, a lányok, a lányok angyalok”, ami voltaképpen szabad, de elvszerű fordítás volt, megfelelt a mutatványos-kíséret szókinszének. Az üdvözölt erre csuklani kezdett az elfojtott nevetéstől, nekem pedig cigányútra ment az esedékes boradagom.

Viktorás fordításai az asztal alól hasonló stílusban követték egymást – például amikor sűrűn érkezett felhívás a tolmácsolásra az asztal alá: „álljon meg a menet...” a közismert folytatással. Válaszadásra már nem is futotta erejéből, mivel előzékenyen ott is itatták. Minden ment a maga útján. Tósztyok, evés-ivás, a falnál ácsorgó egyenjogú nők szorgoskodása, mígnem éjjél felé vihógó szemmel hirdette meg a tamada: „Szoszto Dzsugasvilire, a grúz nép nagy fiára igyunk”. Viktorás csak annyit nyögött, tessék válaszolni, mert erre muszáj. Mivel pedig erre a tósztra semmi kedvem nem volt, K.M. elkezdett könyörögni, mondjak már valamit, mert élve nem kerülünk ki innen. Végül az unszolásokra úgy tósztoltam, hogy emelem tülkömet a marxizmus-leninizmus klasszikusaira, amit – megértvén a nem-akarást -ha nem is igazán lelkesen, de berzenkedve elfogadtak.

Éjjél után vissza hegyen-völgyön-folyómederben Tbiliszi felé, mígnem K.M., aki hátul ült két grúz között (én a sofőr mellett) segélykiáltást hallatott, „segíts, mert a grúzok összetévesztenek a feleségükkel”. Valamilyen ürüggyel (toalett) megállítottam a dzsipet, és a veszélyeztetett hölgyet ültettem előre a magam helyére.

A grúz kirándulás végakkordja a repülőtéren volt. A gép indulása előtt kinyitották a váróterem ajtaját, és versenyfutásban dőlt el, ki jut fel rá. Számos primőrásus, legfrissebb Pravdába csomagolt virágszállító grúz már elfoglalta a helyeket, mire felértünk a gépre. Vita kezdődött, elhangzott az is, hogy állva, mint a villamoson is repülnének a kofák a kolhozpiac haszna reményében, nem nagy idő az a néhány óra. K.M.-nak vacogva ismét eszébe jutott távoli családja. Végül Viktorás ezúttal a sarkára állt, közölte a gép kapitányával, hogy diplomáciai bonyodalom fenyegeti. Erre három helyet felszabadítottak a háztáji árusoktól, és szerencsésen visszarepültünk Moszkvába, majd egy-két nap után Pestre. Jó szívvel mondhattuk búcsúzáskor és a Kulturális Minisztérium beszámolóján: nem mindennapi vendéglátásban részesültünk.

Következik (zárszóként is): A 36. év

Rózsa György

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hírei

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség képviselő-testülete március 27-i ülésén Domsa Károlynét kérte fel a határon túli magyar könyvtárakkal való együttműködés koordinálására. A testület foglalkozott azzal a javaslattal, melyet a KKDSZ elnöke tett a művelődési tárcának, hogy t.i. a kulturális terület szabályozására egy, közös törvény készüljön. A szövetség véleménye az, hogy a szakmával már egyeztetett törvénykonceptiót kellene mielőbb az országgyűlés elé terjeszteni, és ezt a véleményét az MKE-vel egyeztetve el is juttatta a miniszter úrhoz. Tárgyalt még a testület az NKA pályázatainak témáiról, s a következő ülésen egyeztetett javaslatokat el fogja juttatni a szakmai kollégium vezetőjéhez. A képviselők döntése alapján a szövetséget a Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottságban Körmeny Edit (BME Könyvtár és Tájékoztatási Központ) képviseli, a 3K szerkesztőbizottságában pedig Kenyéri Kornélia (Pázmány Péter Tudományegyetem).

Április 2-án ülést tartott a KIK Megyei Könyvtári Tagozata. A tanácskozáson részt vett Skaliczki Judit és Bariczné Rózsa Mária is. A kollégák megvitatták a könyvtári törvény helyzetét, a képesítési és besorolási rendletekkel kapcsolatban várható további változtatásokat, a helyi kincstári finanszírozás tapasztalatait és a könyvtári statisztika körüli bizonytalanságokat. Szó volt még a szakmai támogatási programokról, a médiabusz üzemeltetéséről, az őszi könyvtári hetek programjáról és a könyvtári helyzetet felmérő vizsgálatokról.

Április 16-tól 18-ig ismét együtt dolgozott Kecskeméten a brit és a magyar szakértői csoport a megyei könyvtár stratégiai programja kidolgozásán. A rendkívül hasznos együttes munka a könyvtár munkatársaival újabb lendületet adott a projekt minden résztvevőjének.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lezárva: 1997. április 17.

67. szám

A szervezeteknek és a központi testületi tagoknak kiküldjük: a megjelenés után három napon belül.

Vándorgyűlés

Kedves Kollégák! Elkészült az idei vándorgyűlés jelentkezési felhívása a jelentkezési lappal. Visszaküldési határideje: május 23., a befizetési határidő: június 10. A jelentkezési lapokat a napokban megkapják az MKE szervezetei további terjesztésre az egyéni és testületi tagok körében. A titkárság küld belőle a központi testületi tagoknak és a képzőintézményeknek, valamint a szaklapoknak. Igyekszünk az intézményeknek is juttatni belőle. A jelentkezési lapot bátran sokszorosítsák az érdeklődők számára; felhívjuk a figyelmet arra, hogy a titkárságon további készletek állnak rendelkezésre!

Személyi hírek

Kitüntetések – Az idén ismét lehetőség lesz rá, hogy kiváló szakmai és egyesületi munkát végző kollégáink elismerésben részesüljenek. A Népművelésért-díjra, a Szinyei József-díjra és az MKE-emlékéremre egyaránt 1997. május 31-ig nyújthatnak be javaslatokat az MKE szervezetei és elnöksége; az előbbi két kitüntetésre az MKM Közművelődési Főosztályára, illetve Könyvtári Osztályára, az MKE emlékéremre az MKE titkárságára. A javaslatok feltétlenül tartalmazák a következőket: a kitüntetésre javasolt személy adatait (név, születési adatok, anyja neve), iskolai végzettsége, munkahelye, beosztása, tudományos fokozata, lakhelye, eddigi kitüntetései (az évszám megjelölésével) és egy oldalnál nem hosszabb szakmai indoklást.

Elnökségi hírek

Alapszabály-módosítás – Mint ismeretes az MKE kérte tagjait, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-át juttassák a Magyar Könyvtárosok Egyesületének. Csak ősszel tudjuk meg, hogy ebből a forrásból mekkora bevételhez jut az egyesület. Az elnökség nevében Ottovay László főtítkárral levélben köszönte meg a vezetőségek szervező munkáját és a tagok felajánlásait. A vonatkozó törvény értelmében társadalmi szervezet csak akkor jogosult erre a támogatásra, ha nyilatkozik arról, hogy nem támogat pártot, politikai szervezetet vagy képviselőjét,

nem fogad el tőlük támogatást és ezt alapszabálya a jövőre nézve is rögzíti. Az MKE alapszabályának módosítására csak a küldöttközgyűlés jogosult, ezért a legutóbbi, 1996. november 28-i küldöttközgyűlésen jelen volt küldöttek levélbeni szavazását kezdeményeztük az alapszabály módosításával kapcsolatban.

A módosítással az MKE alapszabálya 2. § új (3) bekezdéseként az alábbi szöveg jelenne meg: „Az egyesület kizárólag közhasznú tevékenységet folytat a könyvtárosok, szakirodalmi tájékoztatást végzők, illetve a könyvtárak és szakirodalmi tájékoztatási intézmények, valamint azok használói érdekében. Az egyesület pártoktól, politikai szervezetektől független, azokat és képviselőiket nem támogatja, illetve azoktól támogatást nem fogad el.” A jelenlegi (3) bekezdés számozása értelemszerűen (4)-re, a jelenlegi (4) bekezdés (5)-re, a jelenlegi (5) bekezdés (6)-ra módosulna.

Könyvtári törvény – A KIK és az MKE elnöke április 10-én az alábbi közös levelet küldte dr. Magyar Bálint művelődési és közoktatási miniszternek.

Tisztelt Miniszter Úr!

A hazai könyvtárügy két szakmai szervezete, az Informatikai és Könyvtári Szövetség, valamint a Magyar Könyvtárosok Egyesülete köszönettel vette tudomásul, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium a könyvtári ellátásról szóló törvény előkészületei során messzemenőden támaszkodott arra az előkészítő, tervező és véleményező munkára amit e tekintetben tagságunk, szakértőink és vezető szerveink végeztek. Annál nagyobb megdöbbenéssel értesültünk a sajtóból arról, hogy – állítólag – a minisztérium a szakmai törvényekkel kapcsolatos elképzeléseinek megváltoztatására készül, holott legjobb tudomásunk szerint a könyvtári törvény kodifikációs munkája előrehaladott szakaszban van. A könyvtáros szakma minden rétege kéri és várja ezt az ő n á l l ó szakmai törvényt. Amennyiben a hírek szerinti közös kulturális alapellátási törvény elkészítése lenne a minisztérium szándéka, ez semmiképpen sem egyezne a könyvtáros szakma szándékával, de a nemzetközi, ezen belül pedig az európai joggyakorlattal sem, a könyvtárak és a könyvtárhasználók szempontjából pedig e lehetőséget kifejezetten károsnak, veszélyesnek tartjuk.

Mélyégesen bízunk benne – annál is inkább, mert ilyen horderejű változtatásról sem véleményünket nem kérték és a szándékról tájékoztatást sem kaptunk –, hogy a hír légből kapott. Ezért kérjük Önt, hogy tájékoztasson minket a vonatkozó tervekről.

Tisztában vagyunk azzal, hogy ilyen tervek a kulturális alapellátás törvényi szabályozását tőlünk eltérően felfogó szakszervezetek oldaláról merülnek fel. Mi arra kérjük miniszter urat, hogy vonatkozó szakmai döntésének előkészítésekor elsősorban az érintett szakterületek szakmai szervezeteire támaszkodjon, annál is inkább, mert gyakorlati tapasztalataink szerint a dolgozói érdekképviselet – jogosítványain messze túllépve – avatkozik be a szakmai kérdések eldöntésébe is. Amikor kérjük Önt, hogy tájékoztasson a törvény-előkészítés jelenlegi terveiről, bízunk benne, hogy a minisztérium továbbra is igényt tart a szakmai szervezetek véleményére és segítségére.

Kedvezmények és forráskivonás – Vajda Erik elnök levélben hívta fel az MKM Könyvtári Osztályának figyelmét arra, hogy a pedagógusok kedvezménye és a diákigazolvány bevezetése következtében a könyvtárügy jelentős bevételektől esik el. Kérte, hogy a könyvtárlátogatás és a beiratkozás ingyenessége, ill. térítése ügyében az MKM úgy foglaljon állást, hogy az összhangban legyen a könyvtári törvénynek a minisztérium által jóváhagyott koncepciójával.

3K – Biczák Péter, a Pest Megyei Könyvtár igazgatója, a Közkönyvtári Egylet elnöke kapott felkérést az elnökségtől arra, hogy a 3K szerkesztő bizottságában képviselje az egyesületet.

Média-kuratóriumi tagság – Az Országos Rádió és Televízió Testület felhívására a társadalmi szervezetek jelentkezhettek, hogy tagot szeretnének delegálni a Magyar Rádió, a Magyar Televízió, valamint a Duna Televízió tevékenységét felügyelő kuratóriumokba. A művészetek és a kultúra területén működő országos szakmai szervezetek együttesen 11 fő jelölésére jogosultak. A szervezetek előzetes megállapodása szerint a könyvtárügyet egy kurátor képviseli, 1997-ben az IKSz delegáltja, Fülöp Ágnes személyében, aki Skaliczki Judit helyére lépett a kuratóriumban. 1998–99-ben az MKE fog a megállapodás értelmében kuratóriumi tagot delegálni. Az MKE képviselője addig is részt vesz a kulturális társadalmi szervezetek kuratóriumi tagjainak munkáját támogató médiakör tevékenységében.

Mi történt a szervezetekben?

Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete (CsMKE) – 1997. március 20-án megyei továbbképzést tartottak a Somogyi-könyvtárban. Rátkai Erzsébet elnök szakmai és gazdasági beszámolót tartott és ismertette a CsMKE idei munkatervét. Horpácsy Andrásné ismertette a könyvtárostanárcsoport, Karszt Sándorné a nyugdíjas csoport tevékenységét. Ezután Szerzői jogi kérdések a könyvtárakban címmel dr. Mann Judit, a Szerzői Jogvédő Hivatal jogtanácsosa tartott előadást. A délutáni program keretében Gubán Sándorné mutatta be a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Élelmiszeripari Főiskolai Karának könyvtárát. – Április 10-én a CsMKE és a Somogyi-könyvtár gyakorlattal egybekötött továbbképzést szervezett az ETO-ról az érdeklődő kollégáknak.

Heves Megyei Szervezet (HMSz) – Balogh Béláné levele a HMSz ezévi rendezvényeiről tájékoztat. Január 25-én a HMSz szakmai kirándulást szervezett az OSZK címélagyűjteményének megtekintésére. Április 10-én Hatvanban tartották taggyűlésüket, ahol jóváhagyták 1997-es szakmai programjaik tervét.

Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) – 1997. március 25-én tartotta alakuló közgyűlését a KTE, az MKE tagegyesülete, amelynek jogelődje a Könyvtárostanárok Szervezete volt. A délelőtti szakmai program keretében Szira Judit, a Soros Alapítvány programigazgatója Az Iskolai könyvtárak lehetőségei a nyitott, demokratikus társadalom megteremtésében címmel tartott előadást. Ezt követte Dán Krisztina tájékoztatója a Soros Alapítvány folyamatban lévő és tervezett pályázatairól az iskolai könyvtárak számára, majd Környei Márta mutatta be az iskolai könyvtári tárgyszójegyzéket. A délután közgyűlés megvitatta és elfogadta a KTE alapszabályát, megbízta az ügyvivői testületet, majd meghatározta az egyesület tevékenységének irányait a következő közgyűlésig és elfogadta a KTE 1997-es munkaprogramját.

Mezőgazdasági Könyvtáros Szekció (MgKSz) – 1997. március 18-án az OMgKDK-ban a MgKSz összejövetelén Cserey Lászlóné dr. és Gulácsiné Pápay Erika előadása hangzott el a könyvtári szolgáltatások térítési díjairól. A jelenlévők abban állapodtak meg, hogy az egyetemi és főiskolai könyvtárak elküldik az érvényes árakról szóló tájékoztatót Miltényi Szilárdnének (OMgKDK), aki az Agrárkönyvtári Hírvilágban közzéteszi azokat. A későbbiekben a résztvevők megtekintették az OMgKDK újonnan kialakított Európa-gyűjteményét és CD-olvasótermét.

Műszaki Könyvtáros Szekció (MKSz) – Az MKSz tagjai 1997. március 19-én egy külföldi és egy nagymúltú hazai kiadó életével ismerkedtek meg. A Kosuth Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft-t és a Springer Hungarica Kiadó Kft-t keresték fel. A kiadványok és szolgáltatások bemutatásakor szóba került az elektronikus dokumentumok könyvtári kezelésének gyakorlata, valamint a közbeszerzési törvény is. – Április 16-án az MKSz tagjai a megújult Országos Idegennyelvű Könyvtárba látogattak el. A könyvtári séta után Gyüre Péter előadását hallgatták meg az elektronikus dokumentumokról és könyvtári kezelésükről.

Társadalomtudományi Szekció (TSz) – 1997. április 11-én elektronikus könyvtárat látogattak meg a TSz szervezésében az érdeklődők. Az USA Nagykövetsége mellett működő Információs Szolgálat (USIS Budapest) munkájával, szolgáltatásaival ismerkedtek.

Pályázatok

Nemzeti Kulturális Alap – Az NKA 1997. évi felhívására öt pályázatot nyújtottunk be: 1. a kecskeméti vándorgyűlés megrendezésére (600 eFt), 2. hálózati tanfolyamok szervezésére (390 eFt), 3. a szeptember végi francia-német-magyar konferenciára (300 eFt), 4. a május 14-i multimédia-konferenciára (300 eFt) és 5. az IFLA koppenhágai közgyűlésén való részvételre (200 eFt). Az Elektronikus Könyvtári Szekció pályázatánál, amelyet a Magyar Elektronikus Könyvtár tartalmi és technikai továbbfejlesztésére nyújtottak be, az MKE lebonyolítói szerepet vállalt.

Nemzeti Kulturális Alap 1997–1998 – Mint előző számunkban már hírt adtunk róla, az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiuma kérte, hogy az MKE, illetve szervezetei és tagjai tegyenek javaslatokat az 1998-as pályázati témakörökre. A kollégium elnökének, Papp Istvánnak erről szóló levelét megküldtük a szervezetek elnökeinek. A legfrissebb hírek szerint az Alap bevételei jól alakulnak, s elképzelhető, hogy még az idén újabb pályázat kiírására is sor kerülhet. Az egyes kollégiumoknak maguknak is pályázniuk kell az NKA bizottságánál a kiegészítő keretekre. Ezért kérjük a kollégákat, hogy javaslataikat lehetőleg még az első félévben küldjék meg Papp Istvánnak (FSzEK, 1088 Budapest, Szabó Ervin tér 1.).

European Commission – A titkárságon megtekinthető az Európai Bizottság 1997. februári tájékoztató füzeté a közép- és kelet-európai országok és a korábbi Szovjetunió új független államai számára kiírt kutatási és műszaki jellegű pályázati lehetőségekről, négy program keretében: INCO-COPERNICUS, Fourth Framework Programme for RTD, INTAS és ISTC.

Open Society Regional Library Program – 1997. évi pályázatuk kiírása (képzés, könyvtári automatizálás, állományvédelem és hozzáférés, állománygyarapítás, konferenciái támogatás, Library of Congress/Soros Fellows Program, British Library Fellows Program, CEU Summer University Course) megtekinthető a hálózaton, a következő címen: www.osi.hu/rfp.

Gombocz-ösztöndíj 1998/1999 – Az érdeklődők figyelmébe: az MKE szervezetei elnökeinek, a központi testületi tag-intézmények vezetőinek, a könyvtári tanszékek vezetőinek és a könyvtári szaklapoknak megküldtük az 1998/1999. évi ösztöndíjra való felhívást. – Itt csak a leglényegesebb tudnivalók. A jelentkezés

feltételei: felsőfokú könyvtárszakos vagy más egyetemi végzettség, munkahelyi ajánlás; pályázati terv a tanulmányozandó témáról, illetve későbbi hasznosításáról; angol nyelvvizsga. A pályázatokat 1997. május 31-ig kell beküldeni az MKE, 1054 Budapest, Hold u. 6. címre: szakmai önéletrajz (röviden angol nyelven is), a tanulmányozandó téma megjelölése, munkahelyi ajánlás, a végzettséget és a nyelvtudást igazoló okmányok másolata, nyilatkozat az utazási költség vállalásáról. Személyes beszélgetések előreláthatólag a június 9-i héten lesznek. A jelöltnek augusztus 1-jén kell beadnia pályázatát a Fulbright Bizottságnál. (A pályázati kiírás egyéb, gyakorlati tudnivalókat is tartalmaz.)

Szabványosítás

Az IKSz, az MKE, az MSzT, az OSzK-KMK és az OSZK által korábban megalakított Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság keretében a könyvtári szabványosítással kapcsolatos feladatok koordinálására és az adminisztrációs ügyek intézésére megalakult a Könyvtári Szabványosítási Iroda. Az Iroda az OSzK Oktatási és módszertani osztályának keretén belül működik, vezetője Varga Ildikó, aki egyben a bizottság titkára is. A szabványosításról szóló rövid közleményt (Megújul a könyvtári szabványosítás) és a bizottság szabályzatát Vajda Erik (a bizottság elnöke) megküldte a könyvtári szaksajtónak.

Előkészületben...

IV. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál – 1997. április 25-től 27-ig kerül sor a rendezvénysorozatra, amelynek központi témája a szakkönyv és a tankönyv. A Könyvtáros Klub programja:

április 25.

- A könyvtár szerepe a szakmai információellátásban. Igények és szolgáltatások az államigazgatás, a gazdasági élet és a nemzetközi szervezetek területén.
- Konferencia
- A felsőoktatási tankönyvkiadás és -ellátás helyzete. A tankönyvkiadási és könyvtártámogatási alapítványról
- Szótárak CD-ROM-on. A Scriptum bemutatója
- Az EU hivatalos kiadványai és adatbázisai

április 26.

- Integrált könyvtári rendszerek legújabb fejlesztési irányai és a könyvtári megvalósítások. Bemutatók
- A Periodika Kör nemzetközi konferenciája: Képzés, továbbképzés, önképzés címmel

április 27.

- A tankönyvkiadás és -ellátás gondjai. Konferencia a pedagógusok, könyvtárostanárok, tankönyvkiadók és -terjesztők részvételével
- Az orvosi könyvtárosok szakmai napja. Előadások és bemutatók

Konferencia az állománygyarapításról – A Társadalomtudományi Szekció 1997. május 20-án egész napos rendezvényre készül az OSzK-ban. Az előadások és korreferátumok – majd a remélt eszmecsere – témái: Állománygyarapítás új helyzetben (új technikák, új információhordozók, egyre változó/romló finanszí-

rozási lehetőségek); A tendereztetés a jövő vagy a koordinációé (külföldi példák – honi tanulságok); Mit kell tudnia ma már egy gyarapító könyvtárosnak a hazai és külföldi hálózatokról; Búcsút mondhatunk-e a cserepartnereknek a kilencvenes évek végén? (tendenciák és tanulságok); Kell-e szemléletváltás (vagy csak pénz) a könyvek gyarapításához? (források és döntési mechanizmusok; a CEU mint az egyetemi könyvtár egyik lehetséges modellje); Hogyan lehet felmérni az állománygyarapítás tényleges költségeit? (egy könyvkereskedő tapasztalatai)

Őszi országos rendezvény – Mint korábban már hírt adtunk róla, A magyar könyvtárügy első évtizede a harmadik évezredben – stratégiák, tennivalók címmel országos konferencia lesz Salgótarjánban az ősszel. Időpontja: november 13–14. Szervezői az MKE és az MKE Nógrád Megyei Szervezete mellett a debreceni, a salgótarjáni és a szombathelyi megyei könyvtár, valamint a pécsi egyetemi könyvtár. Részvételi felhívása és jelentkezési lapja a napokban jut el a szervezetekhez, és általuk a tagokhoz és tagintézményekhez, a képzőintézményekhez. A konferencia témakörei: 1. Látjuk-e már az információs társadalmat Magyarországon? (szakmánk kompatibilitása a társadalmi folyamatokhoz, az információs társadalom igényeihez); 2. A könyvtáros személyisége és szerepe (postás? bróker? menedzser? gyóntató? könyvtáros? – személyiségvizsgálatok, a rendszerfejlesztés humán menedzsmentje); 3. A jövő könyvtárképe (falakkal vagy falak nélkül, építünk-e egyáltalán könyvtárat, fizikai gyűjteményt vagy adatbázist?); 4. Stratégiák és tennivalók 2010-ig. A jelentkezési határidő: 1997. június 30.

Nemzetközi kapcsolatok

Szlovák meghívás – A Szlovák Könyvtárosok Egyesülete meghívta az MKE képviselőjét az INFOS97 elnevezésű nemzetközi szemináriumra, 1997. április 14-től 17-ig. Sajnos a meghívás az utolsó percben érkezett, ezért az elnökségnek nem volt módja rá, hogy a kiküldött személyéről és utazási költségeinek forrásáról döntsön, pedig a szomszéd országok könyvtárosaival és egyesületeivel törekszünk a jó kapcsolatokra.

Horvát meghívás – A Horvát Könyvtárosegyesület Képzési és Továbbképzési Bizottsága 1997. május 20-án plénumot szervez Zágrábban, amelyre meghívták az MKE képviselőjét is. Levélben kívántunk munkájukhoz sok sikert.

Amerikai meghívás – Nagy megtiszteltetés érte az egyesületet. Főtitkárunk meghívást kapott az American Library Association (ALA) június végi (jún. 26.–júl. 2.) éves vándorgyűlésére, San Franciscóba. A külföldi utazási keret szükségessége miatt a meghívásnak sajnos nem tud eleget tenni. A meghívás az egyesület tagjainak is szól. Ha valakinek van rá lehetősége, hogy kiutazzon, forduljon a titkársághoz, az ALA szívesen küld számára hivatalos meghívást a vízum megszerzéséhez.

Határon túli magyar könyvtárak támogatása – 1997. március 20-án megszélés volt a támogatás formáiról és lehetőségeiről Kocsis István előterjesztése alapján az OSzK-ban. Meghívást kaptak azon könyvtárak és intézmények, akik a támogatás érdekében már eddig is igen sokat tettek (Békés Megyei Könyvtár, KLTE Könyvtára, MTA Könyvtára, OSzK, OSzK-KMK), továbbá az MKM Ha-

táron túli Magyarok Hivatalának munkatársai, a Kölchsey- és a Pro Hungaris Alapítvány és a határon túli magyar könyvtárosok egy-egy képviselője is.

Legislation for the Book World – Tavaly novemberben volt az a nemzetközi konferencia, amelyet az Európa Tanács, a Lengyel Könyvkamara és a Lengyel Kulturális Minisztérium szervezett ezzel a címmel a könyvkiadással, könyvterjesztéssel és a könyvtárakkal kapcsolatos jogi szabályozás kérdéseiről. A rendezvényen az MKE nem tudta magát képviseltetni, de a konferencia ajánlásait (angol és orosz nyelven) megkaptuk, az egyesület titkárságán megtekinthetők. A konferencia Proceedings kötete hamarosan megjelenik. Az ajánlások alapján előkészületben van egy kézikönyv közreadása is a témáról.

Társegyesületek, rokon szervezetek

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (MOKSZ) – 1997. március 19-én a Szent László Kórház kultúrtermében gyűltek össze a MOKSZ tagjai, hogy meghallgassák dr. Skaliczki Judit (MKM, Könyvtári O.) előadását a könyvtári törvényről és Freisinger Jenő előterjesztését a legújabb Magyar Orvosi Bibliográfiáról.

Előzetes rendezvénytájtár:

- 1997. április 25–27. IV. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál, Könyvtáros Klubbal
- 1997. április 26. A Magyar Periodika Kör tavaszi konferenciája, Budapest, Kongresszusi Központ, Bartók terem
- 1997. május. Az Európai Unió és a közép- és kelet-európai országok panelkonferenciája Strategy and Policy Formulation for the Information Society címmel, Budapest
- 1997. május 14. Multimédia a kultúrában és a könyvtárban, az MKE országos rendezvénye, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár
- 1997. május 15–19. 42. nemzetközi könyvvásár, Varsó
- 1997. május 20. Konferencia az állománygyarapítás új útjairól, a Társadalomtudományi Szekció rendezvénye, OSZK
- 1997. május 27–29. Networkshop 97 konferencia, Keszthely, Pannon Agrártudományi Egyetem
- 1997. június 25–27. A LISTEN TEMPUS JEP (1994–1997) zárókonferenciája, Szombathely, Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
- 1997. július 23–25. IV. országos helyismereti konferencia, Miskolc
- 1997. augusztus 7–9. Az MKE 29. vándorgyűlése, Kecskemét
- 1997. augusztus 31–szeptember 5. IFLA közgyűlés, Koppenhága
- 1997. szeptember 25–27. A Goethe Intézet és a Francia Intézet konferenciája, Budapest
- 1997. október 16–18. The Andrew W. Mellon Foundation Conference on Library Automation, Varsó
- 1997. november 13–14. A magyar könyvtárügy első évtizede a harmadik évezredben – stratégiák, tennivalók, Országos konferencia, Salgótarján
- 1998. augusztus 16–21. IFLA közgyűlés, Amsterdam

Állásügyek

Állást keres: Benda Valéria (3-356-426), OMIKK szaktanfolyamot végzett, 30 éves gyakorlattal, vezetői gyakorlattal, angol középfokú nyelvvizsgával rendelkezik. Budapesten bármilyen állás érdeklí.

Állást kínál: Az MTA Könyvtárának Nemzetközi Csereszolgálata számítógépes alapismeretekkel rendelkező ügyintézőt keres, lehetőleg azonnali belépéssel. Munkaidő és bérezés megállapodás szerint. Tel.: 1-114-683. – Az MTI Szakkönyvtára könyvtárvezetői állást hirdet, amelyre írásban kérik az érdeklődők jelentkezését (cím: MTI Sajtóadatbank, 1016 Budapest, Naphegy tér 8. Dr. Szabó Iván igazgató). Elvárások: könyvtárosi végzettség (lehetőleg egyetemi), vezetői ismeretek, gazdasági ismeretek, nyelvvizsga (angol lenne a legkívánatosabb), mikrofilmkeresési, állománykarbantartási ismeretek, számítógépes szövegszerkesztési vagy információkeresési ismeretek, kiegyensúlyozott életvitel, együttműködési készség. Fizetés megegyezés szerint, nyelvpótlék figyelembe vételével. Munkaidő: 7.30–18 óráig, beosztás szerint, napi 8 óra. Az MTI Szakkönyvtár létszáma vezetővel együtt 4 fő. A vezető ugyanúgy könyvtárosi munkát végez, mint a beosztottak. Speciális feladatuk a napi sajtófigyelés a megrendelők számára. A Szakkönyvtár az MTI Sajtóadatbank egyik szervezeti egysége. – Országos hatáskörű intézmény keres műszaki könyvtárost, felsősokú végzettséggel, angol, illetve német nyelvtudással. Érdeklődni lehet Szentirmai Zsoltnál, a 216-5056-os telefonszámon. – A Baár Madas Református Gimnázium igazgatótanácsa pályázatot hirdet könyvtárosi állásra. Elsősorban református vallású, a számítógépes könyvtárkezelésben gyakorlott személyek jelentkezését várjuk. A pályázathoz mellékelni kell a pályázó önéletrajzát, szakmai tevékenységéről szóló szakmai életrajzát, a legmagasabb iskolai végzettsége(i)t igazoló oklevel(ek) másolatát és gyülekezeti lelkészének ajánlását. Az elnyert álláshelyet 1997. augusztus 16-án kell elfoglalni. A pályázat benyújtásának határideje: 1997. május 30. Cím: 1022 Budapest, Lorántffy Zsuzsanna u. 3. – Az Országos Széchényi Könyvtár Nemzetközi Kulturális Kapcsolatok Irodája felvételt hirdet meghatározott időre osztályvezető-helyettesi munkakör ellátására. Feladatkör: nemzetközi kulturális és belföldi közönségkapcsolatok ellátása, idegen nyelvű levelezés, ügyintézés. Feltételek: felsőfokú iskolai végzettség (könyvtár vagy más kapcsolódó human területek, kulturális menedzser stb.), folyékony angol nyelvtudás (nyelvvizsga). A pályázók önéletrajzait 1997. május 31-ig várjuk az alábbi címre: Bátorfy Viola, OSZK, NKKI, 1827 Budapest. – A Kulturtrade Kiadó vezetőt keres újonnan nyíló, Krisztina körúti boltjába gyakorlati és kereskedelmi érzékkel, néhány éves szakmai tapasztalattal rendelkező pedagógus vagy könyvtáros személyében. Bővebb információk a titkárságon, jelentkezni lehet Vince Gábornál (tel.: 175-7288).

*

Szerkeszti: Hegyközi Ilona

Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 111-8634

E-posta: MKE@MAIL.C3.HU vagy H11200MKE@ELLA.HU

